БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1925 чылда үнелеп эгелеттингеи

1953 май 17 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 95 (2780)

ӨРТЭЭ 20 КОП

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

МУРНАКЧЫЛАРГА ДЕҢНЕЖИР (1 арын).

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ (1 арын).

В. Владимиров — Мурнакчы совет әртем (2 арын).

ВЛКСМ Кызыл хоорай VI конференциязы (2 арын).

Н. Плясовских—Бызааларны эки ажаап өстүрер (2 арын).

И. Куңаажап — Колхоз бүдүрүлгезинге херәәженнерниң идепкейлиг киржилгези (3 арын).

Х. Куңгаа — База катап бүтпестәән көвүрүг дугайында (3 арын).

М. Яхонтова — Анри Барбюс (3 арын).

А. Александров — Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы (4 арын).

Кореяда болуушкуннар (4 арын).

Кореяга тайбыңчыдылга дугайында чугаалажыышкыннар (4 арын).

ШКОЛАЛАРГА ЭКЗАМЕННЕРНИ ЧЕДИИШКИННИГ ЭРТТИРЕР

Делегейде әң-не мурнакчы совет школаның улам ыңайгы хөгжүлдезиниң болгаш өзүлдезиниң дугайында Коммунистиг партия, Совет чазак канчаар-даа аажок улуг сагыш салып турар. Эге, чеди чыл болгаш ортумак школаларның четкизи чыл келген тудум-на калбарып турар: чүгле дайын сөөлүндеги үениң дургузунда безин бистиң чуртувуста 24 мундан ажыг школалар тудуп тургустунган.

Бистиң чуртувуска социализмден коммунизмче шилчилгениң үезинде салдынган сорулгаларны боттандырарынга совет школаның ролюн партияның XIX съездизиниң шиитпирлери болгаш И. В. Сталинның «ССРӘ-де социализмниң экономиктиг проблемалары» деп генийлиг ажылы онза бедик көдүрген.

Партияның XIX съездизиниң шиитпирләәни болгаш бистиң улузувустуң мурнунга калбартынып салдынган кайгамчык улуг перспективалар-биле сорук киргеи совет башкылар улуг баштыңчызы болгаш башкызы И .В. Сталинның генийлиг ажылында бердинген «Ниитилелдиң кежигүннери ооң хөгжүлдезиниң идепкейлиг ажылдакчылары болурунга четчир билигни алыр аргалыг болзун дәзш, олар күш-ажылдың амгы турар хуваалдазының уламындан кандыг-бир чаңгыс профессияга бүгү назынында чыпшыр туттура бербейн, харын профессияны хостуу-биле шилип алыр аргалыг болзун дәзш, оларның күш болгаш угаан аргаларының бүгү талалыг хөгжүлдезин ниитилелдиң бүгү кежигүннеринге хандырып болгу дег, ниитилелдиң шак ындыг культуралыг өзүүшкүнүн чедип алыры чугула»—деп төөгүлүг айтыышкынны күүседиринче боттарының бүгү-ле күштерин салып турарлар.

Школаларга эртемнер башкылаашкынында идея-теоретиктиг деннелдиң әләән бедиишкини бо 1952—1953 өөредилге чылында-ла чедип алдынган, бүгү-ниитиниң ортумак (он чыл) болгаш политехниктиг өөредилгезинче шилчиир дугайында партияның XIX съездизиниң директиваларын боттандырар талазы-биле улуг ажыл чорутунган.

Ам үеде школалар әң-не харыысалгалыг үеге—шилчииринiң болгаш доозарының экзаменнеринге белеткенип турар. Экзаменнер дәәрге, бистиң школачыларывыстың чүгле билииниң хыналдазы әвес, харын бүгү школа коллективтериниң, башкыларга үргүлчүүнүң идепкейлиг дузаламчызын көргүссе чогуур бүгү хөй-ниитилиин ажылының хыналдазы болур. Экзаменнерге белеткенир талазы-биле бистиң областың школаларынга әләән хөй баш бурунгаргы хемчеглер алдынган. Аңаа хамаарыштыр кол кичәәнгей физика, математика, орус болгаш тыва дылдар база биология дәән ышкаш чугула-чугула эртемнерге хожудаашкынны болдурбазы-биле бүгү өөредилге эртемнериниң программазын чогуур өйүнде долузу-биле күүседиринче салдынган болгаш өөредилгезинге кошкак өөреникчилер-биле тускай ажылды чорударынче онза сагыш салдынып келген.

Экзаменнерге бүгү талалыг белеткелди Кызыл хоорайның № 1 (директору эш Соколов), Шагаан-Арыгның № 2 (директору эш Сергеев) ортумак школалары, Улуг-Хем районнуң Ийи-Тал чеди чыл школазы (директору эш Санчай-оол) болгаш өскелер-даа калбартып чорутканнар. Ол школаларга өөренип эрткен материалдарны катаптаарының планы чогуур өйүнде чогаатынган, өөреникчи бүрүзү-биле тускай ажылдарны: немелде кичәәлдерни болгаш консультацияларны четчир саннымы-биле чоруткулаан, школачылар практиктиг чаңчылдарны шиңгәәткен турзун дәәш физика, химия, биология эртемнериниң талазы-биле дуржулгаларны оларның боттарынга кылдыртыр ажылче онза кичәәнгей салдынып келген.

Экзаменнерге белеткел үезинде ада-иелер комитеттери идепкейлиг ажылче хаара туттунган, олар боттарының кежигүннериниң күжү-биле ада-иелер болгаш өөреникчилер ортузунга организас-тайылбырлыг ажылдарны чорудуп, чоокшулап олурар экзаменнерге хынамчалыг белеткелбиле холбашкан организастыг болгаш ажыл-агый айтырыгларын чөп шиитпирләәр талазы-биле школа удуртукчуларынга эки дузалашканнар.

Школаларга экзаменнер эрттириишкини дәәрге, күрүнеге ужур-дузалыг чугула херек болур: бо ажылга үүрмек айтырыглар турбас, өөреникчилерниң билиин хынаары-биле холбашкан айтырыг бүрүзү ыяавыла хынамчалыы-биле чөп шиитпирлетинген турар ужурлуг. Школаларның директорлары болгаш әргелекчилери экзаменнер комиссияларын бүгү-ле чугула документилер-биле хандырган, экзаменнерниң расписаниезин сагыырынга шыңгыы контрольду тургускан, экзаменнерни өске хүннерже сонгаарладып чылзыр чорукту болдурбас болгаш школаларга, ылангыя экзаменнер болур класстарга таарымчалыг байдалды хандырып тургускан турар ужурлуг.

Школаларның ишти, даштының шимелдези болза, ниити сорулгага—боттарының билиглерин шөләән болгаш бүзүрелдин-биле хынап көөр, башкыларның айтырыгларынга долу харыыны бәәр арганы өөреникчилерге хандырып тургузарынга чагырткан турар ужурлуг. Экзаменнер комиссияларынга әң-не харыысалгалыг хүләәлге онзаажыр. Комиссия бүрүзү, бир үүлүнде әң баштай экзамен дужаап турар өөреникчилерни база доозарының экзаменин дужазрларны онза көрүп, өөреникчилерниң билииниң шынарын илередирин бодамчалыы-биле көрген турары чугула.

Экзаменнер үезинде кол чүве болза, өөреникчилерниң билииниң демдеглеяи өстүрер ийикпе кудуладыр чорукту болдурбазы, өөредилге программазында кирбәән айтыыглар-биле өөреникчилерни эмин эрттир чүүрер чорукту болдурбазы болур.

Экзаменнер эрттириишкининге чугула рольду школаларның партия, комсомол организациялары ойнаан турар. Оларның сорулгазы болза, экзаменнер эрттириишкининиң бүгү дургузунда школаларга шыңгыы корум-чурумну хандырары, ажылышчи байдалды тургузары, башкылар коллективиниң күжүн шын тургузары, экзаменнер эрттириишкининге шаптык болгу дег четпестерни чогуур өйүнде чәйладып узуткаары болур.

Бүгү чылдың дургузунда чорутунуп келген күжениишкиниг өөредилгениң түүнелдерин үндүрер, ынчангаш күрүне мурнунга чедиишкиннериниң дугайында отчёдун бәәри—бо харыысалгалыг ажылды бистиң областың школаларының башкылары болгаш өөреникчилери чедиишкиниг шиитпирлевишаан, ооң-биле төрәән Коммунистиг партияның база Совет чазактың школа дугайында ада ёзунуң сагыш салдыышкынынга боттарының шынчы харыызын берип шыдаар дәәрзинге чигзиниг турбас.

Бистиң областың бүгү хөй-ниитизи экзаменнерни чедиишкиниг эрттирерин бүгү башкыларга болгаш өөреникчилерге хапызы-биле күзеп турар.

Эргим башкылар болгаш өөреникчилер, бо өөредилге чылын чүгле эки болгаш тергиин эки демдектер-биле доозар дәәш күжекиишкиниг ажылдаңар!

Москваның дәәди өөредилге черлеринде

ЗАВОДТАРДА, ФАБРИКАЛАРДА БОЛГАШ ТУДУГЛАРДА

Бо өөредилге чылында Москваның дәәди өөредилге черлери 30 муң ажыг инженерлерни, агрономнарны, башкыларны болгаш әмчилерни белеткәән. Дәәди школаларның доозуп үнүкчүлери—аныяк тускай эртемниглер заводтарже, фабрикаларже болгаш тудугларже баарлар.

Москваның С. Орджоникидзе аттыг геология разведка институдун доосканн инженерлер Уралче, Сибирьже, Ортаакы Азияның республикаларынче аттанганнар. Бо чылын доосканнарның саны мооң мурнунда чылдардан дыка хөй. В. М. Молотов аттыг энергетика институду чүс-чүс инженер-энергетиктерни, теплоэнергетиктерни, электримеханиктерни болгаш өске-даа тускай эртемниг ажылдакчыларны чуртка берген. Олар Донбассче, Карагандаже, коммунизмниң улуг тудугларынче чоруткан-нар. 300 хире инженнерлерни, машина кылыкчылары, прибор кылыкчыларын Н. Э. Бауман аттыг дәәди техника училищези белеткеп үндүрген. Балык үлетүрүнүң болгаш ажыл-агыйының А. И. Микоян аттыг институду 245 тускай эртемниглерни белеткәән.

ЧАСКЫ ЭКЗАМЕН СЕССИЯЗЫ

Москваның күрүнениң М. В. Ломоносов аттыг университединде часкы экзамен сессиязы эгеләән. Май 8-те профессорлар болгаш башкылар география, геология, биология-хөрүн болгаш химия факультеттериниң өрү курстарының дыңнакчыларының билиин хынап көргеннер. Экзамен тударларның хөй шуруузу сессияга эки белеткенген болгаш кол эртемнерниң талазы-биле кончуг эки демдектерни ап турарлар. Июнь 28-ке чедир үргүлчүләәр экзамен сессиязында 200 муң ажыг студентилер киржип турар.

Найсылалдың өске-даа дәәди өөредилге черлеринде экзаменнер база эгеләән.

(СЭТА).

Мурнакчыларга деңнежир

Районнуң мурнакчы колхозтарында

ТЭЭЛИ. (Телефон-биле). Кол культура болур кызылтас тарылгазының планын Бай-Тайга район май 10-да ажыр күүсеткен. Часкы хову ажылынга эки белеткенип, организастыг удуртулганы ыяаптыг хандырганындан «Победа» колхоз (даргазы эш Монгуш-оол, парторганизация секретары эш Адыг) тараа культураларын майның 5-те тарып дооскан, майның 13-ке чедир ол колхоз планындан 112 гектарны ажыр тараан.

«Дөн-Терек» колхоз (даргазы эш Куңгаа, парторганизация секретары эш Тейбу-Хаа) часкы тарылгазын районда мурнап, апрельдиң 28-те эки шынарлыг дооскан. Ол колхоз тараа культураларының планын ам 121 хуу күүсеткен, ноо-за тарылгазы база калбарып турар.

—⊙—

Транспорт бригадазы

Колхозчу бүдүрүлгеге сөөртүлгениң түскай бригадазын организастаарының чугулазын барымдаалаан, боттарының кур күштерин өөренип көргеш, Барыын-Хемчик районда «Большевик» кодээ ажыл-агый артели түр транспорт бригадазын организастап тургускан.

Транспорт бригадазын 2 автомашиналыг, 17 тергелиг аттыг, 30 кижи составтыг кылдыр эш Баадамбаны баштады колхоз баштаар чери үзүп тургускан .Эш Баадамбага удуртурган бригада тараа шөлүяче 59 тонна үрезинни, трактор бригадазынче 32 тонна кывар, чаар чүүлдерни сөөртүп, часкы тарылга үезинде тракторларны керосин-биле, сеялкаларны чажып тарыыр үрезин-биле бичии-даа саадаашкын чокка хандырбышаан, тайгадан школаның келпр өөредилге чылында оттулар 32 кубометр токпак ыяжын, 130 кубометр тудуг ыяжын болгаш 41 кубометр тараа кажаазының ыяжын түс-түс дүжүрер черлериже эккеп дүжүрген.

Бригада бодунга хамаарышкан сөөртүлге ажылын үргүлчүлевишаан турар болгаш сөөртүкчүдер эштер Хемчик-оол, Бичe-оол, Канчыыр, Стаай, Арбай, Сюрюң ышкаш мурнакчыларның хүрәәлеци бригадада улам көвүдеп, социалистиг чарыш калбарып турар.

ХҮНДҮЛЕЛ САМБЫРАЗЫ

СӘКП Бии-Хем болгаш Сүт-Хөл райкомнарының база ажылчы чоннар депутаттарының ол районнар Советтериниң күүскомнарының илередип келгенин ёзугаар часкы тарылганы эки чоруткаңы дәәш областың Хүндүлел самбразынга киирери болза:

БИИ-ХЕМ РАЙОН

1. **Зуев Н. А.**—Бии-Хем МТС-тиң Кочетов аттыг колхозта трактор бригадазының бригадири, бригадага оналашкан тараа культуралары тарыырының планын 11 ажыл хүнүнде 120 хуу күүсеткен.
2. **Тамдың-оол А.**—Ол бригадада тракторист, ажыл нормазын 167 хуу күүсеткен.
3. **Плотницкий В. Г.**—«Победа» колхозта трактор бригадазының бригадири, бригадага оналашкан тараа культуралары тарыырының планын 12 ажыл хүнүнде эки шынарлыг дооскан.

СҮТ-ХӨЛ РАЙОН

1. **Киров** аттыг колхоз (даргазы эш О. Очур-оол, партия организациязының секретары эш Ф. Шокпаа)—тараа культураларының тарылгазының планын 12 ажыл хүнүнде 109 хуу күүсеткен.
2. **Чадамба М.** — Ол колхозта № 1 трактор бригадазының бригадири.
3. **«Сталинчы орук»** колхоз (даргазы эш Моллеров)—тараа культураларының тарылгазының планын 12 ажыл хүнүнде 105 хуу күүсеткен.
4. **Делгер-оол Д.**—ол колхозта № 2 трактор бригадазының бригадири.

Часкы тарылганың планын чедиишкиниг күүсеткен

Чөөн-Хемчик районнуң Чадаана сумузунда «Искра» кодээ ажыл-агый артелинiң тараажылары часкы хову ажылдарын чедиишкиниг доозар дәәш улуг күжениишкиниг ажылдап турарлар.

Чадаана машина-трактор станциязының эш Чимиттиң удуртканы трактор бригадазының киржилдези-биле «Искра» колхозтуң хову бригадазы бо чылын 840 гектар тараа культураларын чажып тарыыр планын май 8-те бүрүн дооскан.

Часкы тарылганы агротехниктиг бедик деңнелге болгаш кыска хуусаала чедиишкиниг доозарының социалистиг чарыжының типлекчилериңге трактор бригадазында аныяк механизаторлар эштер Кошкар-оол, Менди-Баир, Өлзей-оол, Карбы олар әәлчег нормазын 120—140 хуу күүседип, мурнакчылар болуп илерединнер.

Механизаторлар-биле колхозчу тараажыларның демниг күш-ажылының ачызында хову бригадазында мурнакчыларның хүрәәлеци база дыка өскен. Чижээ, дарганнар эштер Дарыма, Дуган-оол, үрезин сөөртүкчүзү эш Кара-Сал, кывар, чаар чүүлдер сөөртүкчүлери эштер Шожан, Намчыл-оол болгаш оон-даа өскелер эки ажылдаан.

Хову ажылларын дүрген доозарынга колхозта партия организациязы (секретары эш Чадамба) тараажылардың ортузунга партияның политиктиг болгаш массалыг ажылдарын таарыштыр тургускан. Тараажылардың хову тулаанга агитхуудусту 13, хана солунну 4 катап үндүрген. Көрүзүг болгаш хүндүлел самбыраларынга мурнакчыларны доктаамал чырыып, агитаторлар тараажылардың ортузунга солун номчулгаларын эки организастаан. Партийжи массалыг ажылды чорударынга болгаш мурнакчыларның дуржулгазын нептередиринге агитаторлар эштер Бичинмаа, Борбак-Даш, Кодур-оол, трактористер эштер Карбы, Доржу олар кызымаккай ажылданнар.

Бригада повары

Сүт-Хөл районнуң Кызыл-Даг сумузунда «Большевик» кодээ ажыл-агый артелинде трактор бригадазының часкы тарылга ажылдарында ажылдың бүдүрүкчүлүг болурунга повар эш Чавал база улуг рольдуг ажылдап турар.

Часкы тарылгада чайжок ажылдап турар механизаторларны аъш-чем-биле саат чок чемгерер талазы-биле трактор бригадазында поварлап ажылдап турар эш Чавал әрткен чылдан бәәр ажылдап келген. Аъш-чемниң шынарын, эки амданныг кылдыр кылып турар. Ажылдың часпарлаашкынында әәлчег ажылдакчыларын саадатпайн чемгерип турар. Ынчангаш трактористер ажыл нормазын үргүлчү күүседип турар.

Трактористерни эьт, сүт болгаш өске-даа продукция-биле эки хачдырарынче колхоз баштаар чери улуг кичәәнгейни салып турар.

—⊙—

Часкы тарылга озалдап турар

Таңды районнуң Элегесте Буденный аттыг колхоз 1953 чылдың часкы тарылгазынга апрель 27-ден эгелеп кирген. Колхозтуң тараа культураларының планы 1251 га турган болза, май 12-ге чедир 940 га кызылтас, 130 га сула, катышкан 1070 ганы чажып алган. Ам арткан сула болгаш чиңгетараа культураларының тарылгазын чорудуп турар.

Колхоз часкы тарылганы әәлән озалдаашкынныг доозуп турарының кол чылдаганы болза, әрткен чылын «Победа» болгаш Буденный аттыг ийи колхоздар 1200 га черни 1953 чылдың тарылгазынга белеткеп алыр тургаш, чүгле 280 ганы белеткәән, ооң ужурундан ам улгатыр катышкан Буденный аттыг колхоз 1013 га черни удур өөдарып, илиирте-ишаан, 800 га хире черни культивизастаанындан тарылганы 10—12 ажыл хүнеринде доозуп шыдаайн барган.

Тарааны суггат-биле хандырып, бедик дүжүт алырынга шиитпирлиг ужур-дузалыг Шанган бугаының септелгезин болгаш оон дөзүн ам-даа аштаваан. Сталин аттыг болгаш Буденный аттыг колхоздар күш кадар болза, ол бурның дөзүн чайлыг кылып ап, тарааны суггарылга-биле хандырып, бедик дүжүт алырының аргазы бар.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНДЕ

Завод - сад

ДНЕПРОДЗЕРЖИНСК. Орджоникидзе аттыг коксохимия заводунуң цехтериниң корпустары яблок сыптарының, грушаларның, вишняларның ак чечектери-биле, теректериниң ногаан бүрүлери-биле каастатынган. Будуруулдеги ногаанчыдарының талазы-биле часкы ажылдар доозуган. Чүс-чүс коксохимиктер хостуг шактарында шөлчүгештерни аштап-арыглап, ыяштарны, кат-чимистиг үнүштерни тарып олуртканнар. Заводтуң садчызы Д. Шуткевичиниң эгелекчи сачалын ёзугаар хөй чылда үнер кат-чимистиг ыяштарны эккеп олурткан.

Коллектив бодунуң заводунуң девизкаарын сад кылдыр хуулдурган. Ийи чылдың дургузунда коксо батарейлериниң болгаш цехтериниң чанынга 16 муң ыяштарны болгаш дөстерни тарып олурткан.

(СЭТА).

—⊙—

Крымда цитрустарның массалыг чечектелиишкини

ЯЛТА. Крымның мурнуу талакы эриинде цитрус культураларының плантацияларында лимоннарның, апельсиннериниң болгаш мандариннериниң массалыг чечектелиишкини эгеләән. Кавказтың ол үнүштери әәлән дошкун климаттыг чаа төрәән чуртунга эки тааржып турар. Эрткен чылын кат-чимистериниң дүжүү алдынган.

Крымга чаа культураларны өстүрериниң талазы-биле көдәә ажыл-агыйның практика кырында ажылдап турар ажылдакчыларынга улуг дузаламчыны Никитскиниң В. М. Молотов аттыг ботаника садының эртем ажылдакчылары көргүзүп турар. Цитрус культураларын өстүрериниң агротехниказын ажылдап кылган. Эртем ажылдакчылары дуржулгалыг мичуринчилер-биле кады цитрус культураларының соокка шыдамыккай сорттарын өстүрүп үндүрериниң талазы-биле ажылдап турарлар.

(СЭТА).

Смоленскиде областың үш чыл хуусаалыг партия школазын тургускан. Школада марксизм-ленинизмниң үндезиннериниң, агротехниканың, зоотехниканың болгаш көдәә ажыл-агый механизациязының эки деритинген кабинеттери, өөредилгениң аудиториязы болгаш лекция кылыр ийи зал бар.

Чуруита: школаның дыңнакчылары Совет Эвилелиниң Маадыры Ф. И. Иванов (солагай талазында) биле Берлинде рейхстагтың кырынга тиилелгениң тугун азышкан Совет Эвилелиниң Маадыры М. А. Егоров олар партияның XIX съездизиниң материалдарының талазы-биле консультацияны башкы Д. В. Лагочевадан ап олурары.

Чуруу И. Рабиновичинии. СЭТА-ның пресслишези.

Будуруулгеге чидириглерни эвээжеткени

Аныяк стахановчулар эштер Белавенцева, Балашов, Букина болгаш Румянцев оларның инициативазы-биле Москваның Дзержинский аттыг «Трехгорная мануфактура» комбинадында будуруулгеге чидириглерни эвээжедири дәәш чарыш калбарып эгеләән.

Комбинаттың каастап кылыр фабрикызында улуг чедиишкиннер чедип алдынган. Ында чидириглерни эвээжедири дәәш 80 бригадалар чаржып турар. Олар болза, будуктарны болгаш химиктиг материалдарны эки ажыглаары дәәш, бир дугаар сорттуң продукцияларын будуруп үндүрериниң улгатырары болгаш будуруулгениң чарыгдалдарын эвээжедири дәәш демиседи чорудуп турарлар. Апрельде чидириглерни эвээжеткенинден пландан ажыр алдынган камналга фабрикага 80 муң рубль четкен.

Парлаар цехте реклистер Балашовтуң, Демиденковуң, Боновтуң бригадаларынга эки көргүзүглер чедип алдынган. Олар быжындының хөй үнер чүүлдерин дыка кызырганнар. Пестүң хыналда кылдыр кылыр үлегерин олар бичин хемчәәлдиг кылып турарлар. Чуруктар солуурунга үнер үени дыка кызырган. Эш Коновтуң бригадазы продукцияның 99 хуузун бирги сорт кылдыр үндүрүп турар.

Комбинаттың әәрикчилери мастерниң дузалакчызы Букинаның үлегери-биле әәригниң әге-дензилин бедидери дәәш демисежип турарлар. Мастерниң дузалакчызы Караевтиң бригадазы машина будуруунден продукцияны чаңгыс угда алырын үш килограмм улгатырган. Әәригниң дүрген сырыйжыдарынга тускай херекселди эш Караев санаалдаан.

Чидириглерни эвээжедири дәәш чарыш аргыырының талазы-биле будуруулгеде база калбарып турар.

(СЭТА).

Картофель олуртуушкуну

Чурттуң колхозтарында болгаш совхозтарында картофельди массалыы-биле олуртуп турар. Олуртуушкунну дөрбелчиннейуяландыр кылыр арга-биле чорудуп турар механизаторлар колхозчуларга улуг дузаламчыны көргүзүп турарлар. Тамбов областың көдәә ажыл-агый артельдеринде ол арганы эрткен чылгызындан беш катап улуг шөлде ажыглап турар. Бобруйск областың колхозтарында картофель олуртуушкунунуң механизациязының хемчәәли ийи чартык катап улгаткан. Картофельди олуртурунуң дөрбелчиннеи уяландыр кылыр аргазын улуу-биле ажыглап турар. Санап көрүүшкүннер ёзугаар алырга, Слуцкий районнуң Май 1-аттыг колхозунга машина-биле олуртуушкун чоруткан участоктарга гектар бүрүзүнге 12 күш-хүннери камнатынган. Механизацияның хемчәәлин улгатырган чорук эрткен чылдың бо үезинге бодаарга бүлүн чартык катап хөй картофельди олуртур арганы областың колхозтарынга берген.

Рязаньның көдәә ажыл-агый машиналарының заводундан Черниговская областың хөй-хөй МТС-теринде дөрбелчиннейуяландыр олуртур картофель олуртукчулары келген. Чаа машиналарны колхозчулар бедик үнелеп көрүп турарлар. Черниговский районнуң Жданов аттыг колхозунга ажылдың баштайгы хүннеринде Ботовская МТС-тиң тракторизи эш Казаков ажылдап кылыышкынны әәлчег дургузунда 10 гектар чедирген, болбаазырангайжыткан агрегаттарның дузазы-биле олуртуушкун үезинде ооң-биле кады удобрениени база киирип турар. Чаа машиналарны ажыглаан чорук картофельди дөрбелчиннейуяландыр олуртурунуң шөлүн үштүң бир кезии хире калбартыр.

(СЭТА).

Мурнакчы совет эртем

(1938 чылдың майның 17-де дээди школаның ажылдакчыларын Кремльге хүлээп ап турда И. В. Сталинның чугаазының 15 чыл болганынга)

Он беш чылдың мурнунда дээди школаның ажылдакчыларын хүлээп алышкынынга чугаазынга И. В. Сталин улустуң эрге-ажыктарынга бараан болуп турар мурнакчы совет эртемниң хөгжүлдезинин оруктарын тодаткан. Улустуң чаагай чоруунун, социалистиг Төрээн чуттуң моон соңгааргы чогаадыкчы ажыл-чорудулгазының тода программазын эртемденнерге ол айтып берген. Бодунуң чугаазынга И. В. Сталин мурнакчы эртемниң кол шинчи демдектерин характеристикалаан: эртем болза, улустан башкаларыр эвес, а улуска эки-тура-биле, күзелдиг бараан болур; эртем болза, бурунгаар шимчээшкинге шаптыктаашкын болуп хуулган эрги чанчылдарны болгаш нормаларны дидим үрээр, ынчангаш чаа, депшилгелиг чанчылдарны болгаш нормаларны тургузар; бодунуң эрги биеэки-ле удуртукчуларынга эртемниң тергиидекчилериниң хамыынче кара-туразында шоочалатынып кире бээр арганы бербейн, харын эртемниң эрги кадрларын чаа кадрлар-биле катыштырбышаан, аныяк күштерни эртемче калбаа-биле хандырар.

Бүгү эргижиреэн болгаш хагдынчак чүүлдерге удур дидим демисежип чораан болгаш эртемге чаа оруктарны эрестинбиле салып берип чораан эртемниң кижизиниң улегер-чижээ болза В. И. Ленин деп эш Сталин айыткан. В. И. Ленин—эртемни бурунгаар шимчедип, ону чаа, генийлиг түңнелдер-биле болгаш өредиглер-биле байыдып келген эртемниң улуг корифейи.

Марксисчи-ленинчи теорияны эң чугула теориядыг ажыдыышкыннар-биле байыткан И. В. Сталин база-да эртемниң улуг корифейи, ол ажыдыышкыннар ниитиледи революстуг чаартып тургузарының оруктарының билин-биле болгаш коммунизм дээш бистиң партиябыстың демиселинин байлактыг дуржулгазы-биле бүгү улустарны чепсегленип турар.

* о *

Социалистиг тургузуг болза, ССРЭ-ге эртемни хөгжүлдеринге канчаар-даа аажок улуг аргаларны ажыткан. Үжен беш чылдың мурнунда, Октябрьның тиилелгезинин соонда ийи чартык ай болганда, В. И. Ленин мынчан бижээн: «Шаанда бүгү кижиниң угааны, ооң бүгү генийлери техниканың болгаш культураның бүгү чаагай чүүлдерин чүгле бир чамдыктарга бээр дээш, а өскелериниң эң-не чугула чүүлдерни—чырыдыышкынны база сайыралды казыыр дээш үүлгедип турган. Ам болза, техниканың бүгү кайгамчыктыг чүүлдери, культураның бүгү чаалап алыышкыннары бүгү улустуң эдилели болу бээр»... (Чогаалдар, том 26, арын 436). Бистиң чүтүвүс эртемнерни нептередириниң болгаш тарадырының улуг кедилиг келир үелиг деп эш Сталин айыткан. Ленин биле Сталинның өтүр көргени чайыннандыр бадыткатынган. Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле Совет Эвилели мурнакчы эртемниң болгаш культураның чүрү апарган. Бо дугайын, хамыктың мурнунда, дээди эртемнин улуг өзүүшкүү херечилеп турар. Бир эвес совет эрге-чагырганың мурнунда биске 100 мундан хөй эвес студентилерлиг 91 дээди өредилге черлери санатынып турган болза, амгы үеде ССРЭ-де 900 хире дээди өредилге черлери бар, а оларда студентилерниң саны 1.440 мун ашкан. 1952 чылдың эгезинде чуртта 2900 институттар, лабораториялар болгаш эртемниң өске-даа аалбан черлери санатынып турган. ССРЭ-нин эртемнер Академиязы эвилелдешкен республикаларның 12 академияларының болгаш бодунуң 15 салбырларының чогаадылгалыг ажылын баштавышаан, эртемниг ажыл-чорудулганың ёзулуг төвү болу берген.

Бистиң күрүневис эртемниң хөгжүлдезинге канчаар-даа аажок хөй хөренгини чарыгдан турар. Чүгле 1946—1951 чылдарның иштинде бо сорулгаларга 47,2 миллиард рубльди үндүрген.

Совет эртемденнер, даштыкы чуттарда эртемниң чедиишкиннерин чоокку үеде чүгле чедер эвес, харын ажарының чугулазының дугайында Коммунистиг партиянын айтыышкынының бүгү талаларынга улуг чедиишкиннерни чедип алганнар. Бо дугайын мындыг факт херечилеп турар, чүл дизе, алдарлыг ажылдары, ажыдыышкыннары болгаш бүдүрүлге ажылының арганларын үндезин болбазыратканы дээш эртемниң, үлегүрүнүң, транспорттуң болгаш көдээ ажыл-агайның 8470 ажылдакчыларынга Сталинчы шанналдың дауреадының хүндүлүг алын тывыскан.

Совет эртемниң эң чугула онзагай чүүлдериниң бирээзи болза, ооң практика-биле, бүдүрүлге-биле сырый харылзаазы болур. Эртемниң болгаш бүдүрүлгениң ажылдакчыларының чогаадыкчы кады ажылдажылгазы бистиң чуртувуста улуг делгемнерни алган.

Ленинградтың М. И. Калинин аттыг политехниктиг институдунуң эртем ажылдакчыларының коллективи, чижээлээрге, чуттуң 94 бүдүрүлгелери-биле болгаш албан черлери-биле чогаадыкчы кады ажылдажылганың керээлерлиг болуп турар. Институт эң чугула айтырыгларның талазы-биле 142 улуг эртем-шинчилел ажылдарын күүседип турар. Ол харыысалгалыг херекти 540 эртем ажылдакчылары кылып турар. Ленинградтың В. И. Ульянов Ленин аттыг электротехниктиг институду 39 заводтарга дуза көргүзүп турар.

Ындыг чижектер хөй. Ол чижектер экономиканың бүгү-ле адырларынга үзүгел чок техниктиг депшилгениң эң чугула негелделериниң бирээзи болур эртемденнер биле бүдүрүлгелериниң улам-на калбарып, быжыгып турар кады ажылдажылгазының дугайын херечилеп турарлар.

Совет Эвилелинде эртемниң болгаш техниканың хөгжүлдезинин бедик деңнели болза, канчаар-даа аажок улуг гидроэлектри станцияларының база каналдарның тудуушкуннары, бойдус чаартырының улуг планын боттандырары ышкаш шак ындыг улус ажыл-агыйының улуг сорулгаларын шиитпирлээр арганы берип турар.

Совет эртемниң күжү чүдел дизе, ооң хөгжүлдезинин оруктары марксисчи-ленинчи теория-биле чырытынганында. Совет эртемден болза, улустан, практиктиг амыдыралдан хоорлу берген «арыг» эртемниң булуттарында кинскип турар «эртемниң хелиңи» эвес, харын бодунуң бүгү билиглерин коммунизм тургузуушкунунуң улуг хөрээнге берип турар идеикейлиг, хөй-ниитичи ажылдакчы болур.

Совет эртемниң күжү болза, эртем ажылдакчылары-биле кады хоорайның болгаш көдээнің аная ажыл-ишчилери, бүдүрүлгениң чаартыкчылары ону сайыырадып, байлакшыдып, бурунгаар шимчедип турарында болур. «Эртемниң болгаш техниканың чаа оруктарын чамдыкта эртемде ниити сураа билдинмес кижилер, харын-даа эртемниг кижилер аразында мырыңай сураа билдинмес кижилер, бөдүүн кижилер, практиктер, ажыл-херектің эгелекчи чаартыкчылары салып турар чүүлдер база бар»—деп эш Сталин дээди школаның ажылдакчыларын хүлээп алыышкынга чугаалаан.

Аная ажычыннар болгаш колхозчулар, бүдүрүлгениң мурнакчылары, бодунуң бай практиктиг дужулгазын түңневишаан, эртемни канчаар байдып турарының хөй санныг чижектерин бистиң амыдыралывыс берип турар. Бүдүрүлгениң хөй-хөй чаартыкчыларынга эң өскү эртемденнер-биле денге Сталинчы шанналдың дауреадының адын тывысканы билдингир болгай.

Шак мындыг ажылдакчыларны—эртемниң болгаш техниканың чаартыкчыларын, «Красный выборжец» заводтуң эзилдирикчизи эш Подмостков, И. В. Сталин аттыг металл заводунуң хемчээкчизи эш Дмитрев, токарьлер—дүргедедикчизилер эштер Бортневич, Быков, Диков, идик фабриказының ажылдакчылары Лидия Корабельникова, Василий Колесов болгаш өске-даа бедик бүдүрүкчүлүг күш-ажылдың мурнакчыларын, мастерлерин бүгү чурт билир. Олар болза, эртем болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылар-биле чогаадыкчы кады ажылдажылгада нарын техниктиг сорулгаларны шиитпирлеп турар болгаш социалистиг бүдүрүлгениң чаа, эң бедик чадаже көдүрүүшкүнүнге дузалап турарлар.

Ажылчы чоннарның чогаадыкчы инициативазының калбак хемчээлдиниң дугайын, оларның культура-техниктиг деңнелиниң өзүп турарының дугайын чүгле чангыс 1952 чылдың иштинде үлетпүргө, тудугга болгаш транспортка 800 мун хире чогаадылгаларны, техниктиг болбазырадыышкыннарны болгаш ажыктыг саналдарны нептередириниң фактызы тодаргай херечилеп турар.

Капиталистиг чуттарда эртем болза, өске байдалда турып турар. Ында эртем болза, байларның кулу болбушаан, монополистерниң дорт хамааржылгазында салдынган. Капиталистиг тургузуг эртемниң, техниктиг депшилгениң хөгжүлдезин моондактап турарлар. Империалистер болза, эртемни боттарының кижи көөр хөөн чок планнарын боттандырары дээш демиселдиң чепсээнче, кижилерни массалыг хыдыырының чепсээнче хуулдуруп турар.

Сураглыг англи эртемден Джон Бернал мынчап бижээн: «Капитализм үезинде эртем аас-кежикти эвес, а үрегдээшкинни өкеп турар. Эртемден бодунуң хосталгазын чидирген, ол бодунуң угаан-сагыжын ышкынган өзелериниң кулу болуп турар».

Эртемденнериниң ажыдыышкыннары болгаш чогаадылгалары капиталистерге ажыктыг болган таварылгада, бир эвес олар мөлчүгдеди күштелдиреринге, максимальдыг капиталистиг кончзаны алырынга дузалап турар болза, чүгле ынчан ажыглатынып турар.

Чижээлээрге, «Дженерал Моторс» деп америк автомобиль трестизи бодунда бар турар патентилериниң чүгле чаңгыс хуузун бүдүрүлгеде ажыглап турар. Өске бүдүрүлгелерге оларны ажыглаар арганы бербес дээш, трестиниң удуртукчулары патентилериниң 99 хуузун чажырып алганнар.

«Чүгле социализм болза, эртемни ооң буржуазтыг дужамыктарындан, ооң капиталга кул болур чоруундан, ооң бүжар капиталистиг кара-сагыштыг чоруктарының эрге-ажыктарының мурнунга кул болурундан хостаар» (В. И. Ленин, Чогаалдар, том 27, арын 375) дээр дугайында ленинчи бодалды капиталдың чуттарында эртемниң байдалы тодаргайы-биле бадыткан турар.

* о *

Беш чыл планының талазы-биле партияның XIX съездизинин директивалары чуттуң экономиказының болгаш культуразының чаа күчүлүг көдүрүүшкүнүн хандырарын көрүп турар. Ол көдүрүүшкүнну боттандырарының талазы-биле эртем улуг рольду ойнаар хүлээлгелиг. «Делегей эртеминге бир дугаар черни эзелөр сорулга-биле мурнакчы совет эртемниоон-даа ынай сайзырадырының» эргежок чугулазын съездиге эш Г. М. Маленковтуң илеткелинде айтынып турар.

Дээди өредилге черлериниң аспирантуразын болгаш эртемниң албан черлерин дамчыштыр эртем болгаш эртем-педагогика кадрлар белеткээрин эткен беш чыл-биле деннээрге беш чылдың дургузунда 2 катап хире калбартырын беш чыл планының талазы-биле партияның XIX съездизинин директивалары көрүп турар.

Эртем-шинчилел институттарының ажылын болгаш дээди өредилге черлериниң эртем ажылын өкижидериниң, улус ажыл-агыйының хөгжүлдезинин чугула айтырыгларын шиитпирлээринге эртем ажылдыышкыннарын калбаа-биле практикалап ажыглаарын хандырып турган, мурнакчы дужулганы байыдарынга эртем күштерин долузу-биле ажыглаарының чугулазын съездиниң шиитпирлеринде айыткан. Билиглерниң бүгү адырларынга теориялыг айтырыгларны эртемденнер болбаазырадып ажылдаарда оларга бүгү хемчег-биле дузалаарын болгаш эртемниң бүдүрүлгебиле харылзаазын быжыглаарын съезд сүмелээн. Моон-биле чергелештир бүдүрүлгени техника талазы-биле улам болбаазырадыр болгаш калбартыр, күш-ажылды бүгү тала-биле механизастаар, чиигедир болгаш ооң байдалын кадыкшыдар дээш инженерлериниң, техниктериниң, ажылчыннарының, колхозчуларның аразындан чогаадылгаларны болгаш рационализаторларның массалыг шимчээшкинин көдүрүп үндүрерин съездиниң шиитпирлери негеп турар.

Чаа беш чылда специалистерни белеткеп үндүрери дыка көвүдээр. 1952 чылда чуртка дээди болгаш ортумак тускай эртемниг 5,5 миллион хире специалистер ажылдап турган. Дээди болгаш тускай база ортумак эртемниң өредилге черлериге бүгү хевирлериниң тускай эртемниглерин белеткеп үндүрерин беш чылдың дургузунда 30—35 хуу хире көвүдедир.

Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле коммунизмни тургузуп турар улустуң чогаадылга ажыл-чорудулгазынга эртемниң болгаш техниканың кижилери хүндүлүг болгаш харыысалгалыг черни эзелөп турар, чүге дизе, коммунизм дээди техниканың суурунга, эртемниң болгаш культураның кастүп көрбээн чечектелиишкининиң суурунга тургустунар.

Улус-биле сырый харылзашкан болгаш Ленин—Сталинның идеяларынга ыныгаар чок бердинген совет эртемденнер боттарының бүгү билиглерин болгаш күштерин коммунизм тургузуушкунунуң улуг хөрээнге бээрлер.

В. ВЛАДИМИРОВ.

ВЛКСМ КЫЗЫЛ ХООРАЙ VI КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ

Комсомолдуң Кызыл хоорай VI конференциязы болуп эткен. Отчёттуг үеде хооркомнуң чорудуп келген ажылының дугайында илеткелди хоорком секретарь эш Плынина кылган.

Хоорайның комсомол организациялары СЭКП-ниң Кызыл хоорай комитетинин, ВЛКСМ обкомунуң удуртулгазы-биле чорааш, партияның XIX съездизинин төөгүдүг шиитпирлерин, бешки беш чыл планын амыдыралга боттандырарынга кыржилгезин элээн экижиткения илеткелчи демдеглээн.

Хоорайның бүдүрүлге черлеринде комсомол организациялары бодунуң бүдүрүлгезинин бүдүрүлге планын күүседиринге, бүдүрүп үндүрүп турар продукцианын шынарын экижидеринге болгаш ооң бот-үнезин чиигедиринге база шалыпчы чаа арга-методтарны тыварынга биче эвес рольдуг болуп турарлар. Хоорайда 554 аныяк ажылчыннардан 526 кижи бүдүрүлге планын доктаамал күүседип турар. Ылаңгыя Кызылдың сапог даараар мастерскаязында комсомолчулар Воротников, Кузьмин, Зайцев, аъш-чем комбинатында комсомолчу аныяктар бригадазы (бригадири комсомолчу Скрипаченко) боттарынга онаашкан бүдүрүлге планнарын үргүлчү ажыр күүседип, мурнакчылар болганнар. Ол бүдүрүлге черлеринде комсомол эге организациялары (секретарьлары эштер Воротников, Клушина) аныяктарның коммунистиг кижизидилгезинин, оларны социалистиг күш-ажылга мурнакчы киржилгелиг болдурарының хөрээнге ыыда партия эге организацияларының эки дузалакчылары болуп турарлар.

Аныяк өскеннерниң марксисчи-ленинчи өредиин организастаар, удуртур талазы-биле ажыл хоорайның комсомол организацияларында эткен чылдарга бодаарга чүгээр эки тургустунган. Комсомолдуң политбөлүгүнеринде 800 аныяк оолдар, кыстар хаара тутунган. 500 ажыг комсомолчулар партия чырыдыышкынында өренип турарлар. Ол ышкаш хоорайның ажылчын аныяктар школазында 340 кижи өренип турар. Комсомол активиниң марксизм-ленинизмни бот-өредилге-биле өренип турарларның саны өскен. Аныяктар оргузунга идеология ажылы, лекция пропагандазы сөөлгү үеде элээн экижээн. Кызыл АТК-зының чанында злубка янзы-бүрү темаларга 13 лекциялар помчутунган.

Отчёттуг үениң иштинде хоорайның комсомол организациязы организас-политик талазы-биле элээн быжыккан.

Конференцияның киржикчилери ВЛКСМ хооркомунуң ажыл-чорудулгазында улуг четпестерни шүгүмчүлээннер. Комсомол хооркому, ооң бюрозу болгаш секретарьлары бүдүрүлге черлеринде комсомол эге организацияларының ажылын ам-даа багай удуртуп турар. Бүдүрүлге черлеринде комсомолчулар болгаш эвилел кежигүнү эвес аныяктар бүдүрүлге планын күүседир болгаш ажыр күүседири дээш, бүдүрүлгениң сагылга-чурумун ыдыктыыбиле сагыыры, бүдүрүп үндүрүп турар продукцияның бедик шынары, техниканы чеп-шын ажыглаары дээш демиселдин эгелекчилери болуру ам-даа кэшкак организастатынган. Аныяк ажылчыннарның болгаш бүдүрүлге-техниктиг ажылдакчыларның аразында социалистиг чарыш четпес калбартынган. Социалистиг чарышка алган бот-хүлээлгелериниң күүселдезинин хынаалдазын, оларның түңнелин үндүрүрин комсомол эге организациялары болгаш хоорком чогуур өйүнде кылбайн турар. Кызыл АТК-зында, типографияда, облХНЭ-ниң транспорт конторазында дыка хөй комсомолчулар бүдүрүлге планын күүсетпес, күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээн болуп турарлар. Хоорайның бүдүрүлге черлериниң стахановчуларының мурнакчы ажыл дуржулгазын аныяк ажылчыннар ортузунга нептередир, камналга дээш демисел чорудар ажылдарны ВЛКСМ хооркому сула чорудуп турар.

Комсомолдуң политиктиг чырыдыышкынын хүн-бүрү удуртуруп, эрттип турар кичээлдериниң бедик идей деңнелин, олар дыңнакчыларга сонуургалыг болурун ВЛКСМ хооркому, ооң пропаганда болгаш агитация килдизи (эргелекчизи эш Шиирипей) ам-даа чедип албаан. Бо өредилге чылында хоорайның 300 хире комсомолчулары болгаш эвилел кежигүнү эвес аныяктары өредилгеже хаара тутунмаан арткан. Комсомолдуң 4 политбөлүгүнери өредилгезин чыл эгезинде-ле ара соксаткан. АТК-да, типографияда, тудуг трестизинде, область эмнелгезинде, электростанцияда комсомолдуң политбөлүгүнери доктаамал ажылдавайн турар. Хооркомнуң пропаганда болгаш агитация килдизи марксизм-ленинизмниң теориязын бот-өредилге-биле өренип турарлар-биле ажыл чорутпайн, оларга лекция, беседалар, консультациялар организаставайн турар. Ооң үжүрүнден бот-өредилгелиглер аная-ла адын бижиткеннер болуп арткан. Хоорайда аныяктар лекториязы ажылын соксаткан, хооркомнуң чанында илеткелчилер бөлүү аныяк өскеннерге лекция, илеткелдерни кончуг ховар болып турган. Хооркомнуң секретарьлары эштер Плынина, Шиирипей аныяктар ортузунга идеология ажылын багай удуртуп, эге организацияларга практиктиг дуза чедирбейн, кол нуруузунда кабинет өзлеп олуруп турар—деп конференцияга санал берген эштер Кабанькова, Шишин, Исакова олар шүгүмчүлээннер.

Хоорайның комсомол организацияларында культура-массалыг ажылдар куду деннелде болуп турарын, хоорком аныяктарның культуралыг дыштанылгазынга сагыш салбайн турарын эштер Татаренко, Виноградова болгаш өскелер-даа демдеглээн.

Комсомолдуң хоорай комитеди аныяктарның күш-дамыр кижизидилгезин багай удуртуп турарының, спорттуң янзы-бүрү хевирлеринге аныяктарның хандыгар болгаш мергежиир чоруун чедип албайн турарының дугайын Альберт Кан, Кучина, Васильев олар боттарының саналдарынга чугаалааннар. Спорттуң «Искра», «Урожай», «Динамо» болгаш өске-даа ниитилелдери аныяктардан хооруқ, албан-организация черлеринде күш-культураның кудуку коллективтери аныяктар ортузунга спортчу организас-массалыг ажылдарны чорутпайн турар.

Конференцияга санал-шүгүмчүлел кылганнар хоорайның школаларында комсомол, пионер ажылдарында улуг четпестерни, хооркомнуң школачы аныяктар болгаш пионерлер ортузунга ажыл чорудар килдизи (эргелекчизи эш Цевелева) оларны кончуг четпес удуртуп турарын айыткан. Өөредилге чылының үшкү улдунунда хоорайның школаларындан 500 ажыг өөренникчилер багай демдектерлиг болган, оларның хөй кезин комсомолчулар болгаш инженерлер болуп турар.

Хоорайның комсомол организациязының өзүлдези, партия кежигүнүнге кандидаттарга мурнакчы комсомолчуларны белеткеп бээри сула чоруп турар. Ылаңгыя комсомолга мурнакчы ажылчын аныяктарны киирип алырын, кежигүн эвес аныяктар ортузунга агитация-массалыг ажылды калбартып тургаш, оларны ВЛКСМ-ниң хүрээлецинче хандыларын комсомол эге организациялары, ВЛКСМ хооркому кончуг четпес чорудуп турарлар.

ВЛКСМ хооркомунуң бюрозунуң, пленумнарының болгаш активтериниң үндүрген шиитпирлериниң хөй кезин багай күүселделиг болуп турда, оларның күүселдезин чедип алыр болгаш хынаар ажылдар кончуг куду деннелдиг болуп турган. Хооркомнуң секретарьлары эштер Плынина, Шиирипей, Цевелева олар болгаш бюро кежигүннери эге организацияларга ховар барып, оларның ажыл-амыдыралы-биле доктаамал танышпас, аныяктар аразынче ховар кирер турганнар.

Шүгүмчүлелди болгаш бот-шүгүмчүлелди, ылаңгыя адаандан шүгүмчүлелди калбартыр, четпестер-биле эштеш чок демисел чорудар ажыл хоорайның комсомол организацияларында багай тургустунган. Харын-даа хооркомнуң секретарьлары эштер Плынина, Шиирипей олар боттары-биле шүгүмчүлелди калбартпас, ону кыып-кыяр таварылгалар турган. Хооркомнуң ийи дугаар секретары эш Шиирипей пленумнарга, активтерге, бюро хуралынга ооц адынга шүгүмчүлел кылыр дээн кижилерни баш удур билип алгаш, оларга сөс бербейн баар азы оларны бүрүүдадыр турганын конференцияга санал берген эштер Васильев, Серов олар айытканнар. Ол ышкаш хооркомнуң бир дугаар секретары эш Плынина коллегиялдыг удуртулганың чурумун үрээр, бюро кежигүннериниң саналын барымдалавайн айтырыг шиитпирлээр чорукту болдуруп турган. Комсомол хооркомунуң ажылдакчылары шүгүмчүлелдиг саналдарны, сүмелерни хүлээп алырын алгаш, оларны херек кырынга боттандырбайн турар.

Конференцияга санал-шүгүмчүлел кылганнар ВЛКСМ обкомун, ооц килдистерин, комсомол хооркомун сула удуртуп, аная үргүлчүнүң практиктиг дузаламчыларын көргүслейн турары дээш шынгыы шүгүмчүлээннер.

Конференция хоорай комитединиң эрги ревизия комиссиязының отчёдун дыңнаан болгаш ол талазы-биле бар турган улуг четпестерни база илереткен.

Конференция ВЛКСМ Кызыл хоорай комитединиң составын болгаш хоорай комитединиң ревизия комиссиязын соңгаан.

* о *

Комсомол хооркомунуң чаа соңгуткан составының бирги организастыг пленуму болуп эткен. Аная ВЛКСМ хооркомунуң бюрозун 9 кижи составтыг соңгаан. Хооркомнуң секретарьларынга эштер Плынина, Шиирипей, Завьялова оларны соңгаан.

Бызааларны эки ажаап өстүрер

Каа-Хем районнуң «Октябрь 14 чыл ою» колхозтуң коммунист эш Н. Малышев эргелекчилээн сүт-бараан фермазында төрүүр мыйыстыг бода малының оолдаашкыны чедиишкинниг эрттип турар. Инекти төрүүрүнүн мурнунда 8—10 хонук бурунгаар бызаа кажаазында тургустунган тускай деритинген, инек төрүүр кажаага киирип, төрүүр инектің турар черин дүн-хүн дургузунда ийи катап аштап арыглаш, чаа саваңны чадып турар. Инектің төрүүрүнүн мурнунда 3—4 хонук бурунгаар ону силос-биле чемгерерин соксадыр. Ооц орнунга төрүүр инекке тускай белеткээн чүгле эки шынарлыг сигенни бээр болгаш турлаг кажаазындан, коңдандан ырадыр үндүрбейн дүн-хүн дургузунда дежурныйлап турар. Инектериниң төрүүрүнге тускай белеткээн арыг шоодайлар азы арыг пестер, аржыыл, саваң, хачы, вод болгаш чылыг суг, оон-даа өске чүүлер бар. Инектериниң төрүүрүнге белеткелди шак ынчаар организастаанының ачызында инек оолдаашкынын чедиишкинниг эрттип турар болгаш чаш бызаалар кадык, амыдыралчы аргалыг болуп турар.

Эң эки бызаа ажаакчызы, СЭКП кежигүнү эш Е. Малышева чаа төрүтүнген бызааларның ажаалдазының дугайын чугаалап турар.

—Чаа төрүтүнген бызааны саанчыдан хүлээп алырда, арыг пес-биле эки аштап турган тускай бызаа кажаазынга эккеп ажаап турар мен. Чаш бызааны кажаага эккеп тургузарының мурнуу чарыында бызаа турар өрээлчигештерниң ханазын чүгайлап, шалазын чуп, чаа чымчак саваңны аная кылыннады чадып турар. Бызаа турар өрээлчигешти шала кырынга кедүрү тургузар. Ол арга бызааның чыдар черин үргүлчү кургаг турарынга ажык-дузалыг. Ооц-биле кады бызаа кажаазының иштин үргүлчү арыг-шевер тургузарынга бүгү арга хемчегларни ап турар мен.

Бызааны төрүтүнген хүнүнден эгелээшле шын чемтерер чорук болза, бызааның кадык, быжыг өзеринге улуг ужур-дузалыг. «Бызаа төрүтүнген соонда бүдүн чартык шак эрткенде иезинің уураа-биле чемгерер. Баштайгы неделида дүн-хүннүң дургузунда бызаага иезинің уураан 5—6 катап бүдүн чартык литрни, а ооц соонда 2 литр чедир көвүдеди бээр.

Төрүтүнге-ле 2 неделя болгаш ооц өрү назылыг, ам мээң ажаалгамда бызааларга хүнде үш катап: эртен 6 дүште 12, кежээ 6 шактарда сүттү берип турар.

Бистиң сүт-бараан фермазында бызааларның турар чери ийи кезек болуп турар, бирээзи хүндүсү, бирээзи дүнеги. Ында бызааларга чем каап бээр тускай черлерни кылгылаан. Ол ышкаш минералдыг чемге арыг дусту үргүлчү холуп турар.

Бызаа кажаазының иштин арыг-силиг бөлдуруп, соок үелерде кажаа иштинин температуразын чаңгыс хемчээлге тургузары чугула. Бызаалар чемгерер саваларны чемгерилге соонда изиг суг-биле үргүлчү чуп, печкага кургадып, а чемгерилге мурнунда саваларны база катап изиг суг-биле иштин чайып төгери эргежок чугула.

Бызааны кадык шыырак тургузар төлээде, зоотехник азы мал эмчизин чалап келдиргеш, паратиф деп аарыгга улур тарыышкынны кылып, бир дугаар тарыышының соонда неделя хире болганда ону база катап чорудар. Бир-ле катап тарыпкан сөөлүнде бир бызаа аарый берген, бызааның температуразы бедээн, ооц соонда ук бызааның күш-шыдалы кудулаан. Мен ону тускай черге ажаап турдум. Мал эмчизи эш Петрова бызааны шинчип көргеш, витаминчиткен балык үзүн аная бээрин сүмелээн болгаш ону кажан, каш катап бээрин тайылбырлап чугаалаан. Мал эмчизинин айтыышкын сүмезин күүсетпишаан, аараан бызаага балык үзүн столовая шопуладаның хемчээли-биле хүнде үш катап берип турдум, ооц соонда бызааның аарыы эттинген.

Арыг агаарга селгүүстээр чорук болза, бызааларның эки кадык болурунга дузалап турар. Төрүтүнге-ле ийи неделя болган бызааларны кажаа чанынга баштай 10—15 минутада агаарладыр, а ол үеден соңгаар кажаа бызаалар өзе бергенде оларны 3 шак чедир агаарладып турар мен. Бызаалар өскен тудум-на олар шыңгыы ажаалгага турар ужурлуг.

Ынчангаш ниитиниң малының баш саны өстүрери-биле кады ооц чаш төлүн менди камгалап доруктурар дээш колхозчу малчын эш Н. Малышевтиң өг-бүлези эрес шудургу ажылдап турарлар.

Н. ПЛЯСОВСКИХ.

Эки ажылдыг бөлгүм

Чөөн-Хемчик районнуң «Большевик» колхозунда партия төөгүзүнүң допчу курзун өөренир бөлгүмнүң ажылы эки. Өөредилге чылы эгелээнинден бээр бөлгүмнүң дыңнакчылары 31 кичээлдерни эрттирген. Бо аразында партия төөгүзүнүң допчу курзунуң 1—3 эгелерин өөренген болгаш партияның XIX съездизинин материалдарын, база съездиниң түңнел хуралынга эш И. В. Сталинның төөгүлүг чугаазын программа ёзугаар чогуур хуусаада өөренип дооскан.

Бөлгүмнүң дыңнакчыларындан эштер Адышаа, Люндуп, Мартаң-оол, Дамдын-оол олар өөренип эткен материалдарны эки шиңгээдип ап турарлар.

Ам бөлгүмнүң дыңнакчылары түңнел кичээлдерни эрттиреринге белеткенип, каатаашкын кичээлдерин чорудуп турар.

К. ТУМЕТЕЙ.

Политшколаның ажылында четпестерни узуткаар

Сүт-Хөл районнуң Алдан-Маадыр сумузунда Калинин аттыг колхозта 26 дыңнакчылыг политшкола ажылдап турар.

Кичээл үспес, өөредилгеге кызымактыңнакчылар Суваң, Кара-кыс, Мадар-оол олар болуп турар.

Политшколаның пропагандизи эш Барыма эки белеткелдиг белик идея-теориялыг деннелге башкылап турар.

Оон-биле чергелештир кичээл шагы үзер дыңнакчылар бар. Ылаңгыя эштер Эртине, Дагба, Амчыгыр олар өөредилге чылы эгелээнден бээр 3—3 удаа кичээлдерни үскен.

Колхозта партия эге организациязы кичээл үзүп турар болгаш багай өөредилгелиг коммунистерни ёй-шаанда хемчег хүлээлиринге сагыш салбайн турары тергиин четпес.

ОНДАР ДЕГЕ.

Колхозчу чылгычыларның чедиишкиннери

Чөөн-Хемчик районнуң Чадаана сумузунда «Искра» көдээ ажыл-агый артелиниң чылгы мал фермазында ажылдап турар чылгычылар ниитиниң чылгы малын өстүрер талазы-биле кызымактай ажылдап турарлар.

Бо чылын ол колхозтуң чылгы малындан 96 бе төрүүр, ооц иштинден чоокку хүннерге чедир 27 бе төрээн болгаш кулунарын менди камгалап алган. Чылгы малдың кулуннап эгелээни-биле чергелештир чылгы малның улуг, бичезин болгаш төрүүр малды тус-тус үскеш 3 бөлүкте тургускан.

Чылгы малдың оларлаашкыны организастыг чорун турар. Чылгычы эш Маадыр оол 13 беден 13 кулунну, Хүрен-оол 10 беден 10 кулунну бүрүн камгалап алган. Ам төрүүр белерниң чаш төлүн бүрүн камгалап алыр дээш колхозчу чылгычылар дүн-хүннүн дежурныйларын тургузуп турарлар.

Д. СҮРЮН-ООЛ.

Колхоз бүдүрүлгезинге херээженнериң идепкейлиг киржилгези

Эрзин районда «Сталинчы орук» кодээ ажыл-агый артелиниң херээжен колхозчулары болучун аныяк колхозун ажыл-агый, организас-тургузуг талазы-биле быжыглаарынга идепкейлиг киржип турарлар.

Колхозта херээженнер чөвүлели (даргазы эш Серзиңмаа) херээженнерни колхоз бүдүрүлгезинге кириштирер ажылды идепкейлиг чорудуп, херээженнер оргузунга организас-массалыг ажылларны доктаамал кылып турар. Колхозчу херээженнерниң 1952 чылда колхоз бүдүрүлгезинге киржилгезиниң түңнелин үндүрген болгаш 1953 чылда сорулдаларның дугайын чугаалашкан ниити хуралы болуп эткен. Оон көзүлгени болза, күш-ажыл кылып шыдаар 54 херээженнер ниитизи-биле 15840 күш-хүннерин ажылдап алганнар.

Оон иштинден 64 херээженнер 100-ден 400 чедир күш-хүннерин ажылдап алганнар. Чижээ, колхозчулар Долзатмаа—347, Таткир—304, Б. Севил—350, Серенмаа—377 күш-хүннерин ажылдап алган болгаш күш-хүнүнүң талазы-биле өске-даа белик көргүзүглүг херээженнер хөй.

Херээженнер оргузунга илеткелдерни 4 катап, лекцияларны 11 катап, беседаларны болгаш солун номчулдаларын 94 удаа чорутқан. Колхозчу чуртталга бажыңнарының арыг-шевер чоруун бедидери-биле суурда херээженнериң арыг-шевер комиссиязын тургускан. Ол комиссия 6 удаа көрүлде кылган болгаш бажыңнарны чугайлаарын, оларның иштин доктаамал чүп турарын организастаан. Ол агитациямассалыг, организастыг ажылдарны эки чорудуп турарының түңнелинде херээженнериң колхозчу бүдүрүлгеге киржилгези, боттарының культуралыг деннелин улам бедидер дээш демисел күштелген.

Колхозтуң ниитилештирген малының баш санын өстүреринде, оон продуктулуун бедидеринде кол күш херээженнер болуп турар. Колхозтуң хой кадарчылары Таткир, Билчиңмаа олар ам төрээн хойларының чаш төлүн бүрүн менди алган болгаш эки доруктуруп өстүрүп турарлар.

Колхозтуң херээженнери ында школаның келир өөредилге чылында одаары 400 кубометр ыяжын белеткен берген. Колхозчу херээженнер боттарының мал, хову болгаш түлүг ажылдарынга идепкейлиг киржилгезин кызымакай өөредилге-биле, боттарының билиин бедилери-биле холбаштырып турарлар. Колхозта партияның болгаш комсомолдуң политөөредилгелеринде база бижик бөлгүмнеринде херээженнериң хөй кезии хаара туттунган.

Часкы тарылганың бо чылгы кампаниязының үезинде херээженнер чөвүлели чаш уруглар ажаар тускай яслини колхоз төвүнде организастаан. Оон ачызы-биле дыка хөй чаш уруглар ыг ыелер колхозтуң часкы хову ажылынга киржир арганы алган. Колхозчу херээжен кижи бүрүзүнүң күш-хүнүнүң минимумун долдур болгаш ажыр күүседири дээш социалистиг чарыш түс-түс кижилер база звенолар аразында калбарган.

Колхозта херээженнер чөвүлелиниң даргазы, суму Советинин депутаты эш Серзиңмаа колхозчу херээженнериң эки организакчызы болуп, колхоз бүдүрүлгезинге херээженнериң күжүн шын хуваап тургузар талазы-биле ажыллы чогуур өйүнде чорудуп турар. Колхозта номчулга бажыңының эргелекчизи болгаш почтачы хүлээлгелери ол база дапкырлап эки күүседип турар.

И. КУҢААЖАП.

Профэвилел организациязы ажылдавайн турар

Профэвилел организациязы болза, ажылчы чоннарның өзүп турар культуралыг негеделерин хандырарынга база бир чугула черни эжелеп турар эң масалыг организация болур.

Барыын-Хемчик районда күрүне албан черлериниң профэвилел организациязы ол хүлээлгени күүсетпейн, кандыг-даа ажыл кылбайн турар. Районнуң сумуларында, албан организация черлеринде профбилүктер болгаш месткомнар эрткен чылдан бээр хурал кылбаан, кежигүн дадывыры хавыртынмаан. Оларның даргаларынга соңгутурдуваан кижилериң чамдыкы ам үеде ында чурттавайн турар, а бар кижилер ажыл чорутпайн турар.

Районнуң албан-организация черлеринде күш-ажылдың чүруму багай, ажыл шаты үзер таварылгалар хөй. Ылаңгыя колхозтарда, сумуларда болгаш район төвүнде садыглар чогуур өйүнде ажытынмас, эргелекчилериң хөңну четпээнде ажытынмас болуп турар. Районнуң ажылчын, албан-хаакчыт кижилериниң негелде-хомудалдары шиитпир, харыы чок артып калып, аараан кижилериң эмчи бюллетенин безин кылып бээр чер чок болуп турар. Ам үеде курорт, санаторийлерге барып дыштанар, эмнедир дээн кижилер көвүдеп турда, оларның негелделерин хандырбайн, чогуур херектиг документилерни кылып бербейн турар.

Профэвилелиниң район комитединге соңгутурган эш Дьяченко чүгле бодунуң шалыңын алыр ажылын кылып, хөй ниитиниң ол даалгалыг ажылын шуут кагган. Байдал мынчыг турда, СЭКП райкомунуң партия, профэвилел, комсомол организацияларның талазы-биле килдизи, оон эргелекчизи эш Кенден мынчага дээр кандыг-даа хемчег албайн турары шын эвес. Ол ышкаш күрүне албан черлериниң профэвилелинин область комитети (даргазы эш Козлова) районда профэвилел организациязының ажылын эде тургузарын, экижидерин чедип албайн турар.

Барыын-Хемчикте күрүне албан черлериниң профэвилелиниң район организациязының ажылын дарый эдери, массаның негелде-хомудаларын чогуур өйүнде шиитпирлеп-харыылаарын чедип алыры эргежок чугула болуп тургустунуп келген. Бо талазы-биле чогуур хемчегни алыры хамаарышкан черлерден негетинер.

А. ОЧУР.

Куйбышевгидрострой. Мында 10 болгаш 25 тоннаның боду чүк дүжүрер автомашиналары ажылдап турар. Стахановчу-чолаачы В. Косенков Минскиниң автозаводунуң бүдүрүп үндүргени 25 тоннаның боду чүк дүжүрер автомашиназында ажылдап, нормазын үргүлчү ажыр күүседип турар.

Чурукта: В. Косенковтуң машиназының тугуун хынап көрүп турары.

Чуруу **Н. Финиковтуу.**

СЭТА-ның пресслишези.

Мал бажын өстүрер дээш

Чөөн-Хемчик районнуң Чадаана сумузунда «Искра» колхозтуң хой мал фермазының малчыннары чоокку хүннерге чедир төрээн 546 хойдан 616 хураганны, 306 өшкүден 339 анайны бүрүн камгалап ап, ийистээн хой, өшкүден 103 баш анай, хураганны ниитиниң малынга немей доруктуруп турар.

Ниитиниң малын өстүрер болгаш оон чаш төлүн камгалап алырының талазы-биле чедиишкиннерни малчыннар чүгле часкы үеде малдың чаш төлүн камгалап ап турары-биле эвес, харын эрткен чылын хой, өшкүнүң эдержилгезин чогуур өйшаанда, эки шынарлыг болгаш организастыг эрттиргениниң бо чедиишкиннер чедип алдынып турар.

Колхозчу малчыннар эштер Шаравин 247 хойдан 272 хураганны, Очур-оол 236 хойдан 273 хураганны, Бөдүрүкү 63 хойдан 71 хураганны, Саминдин 102 өшкүден 113 анайны, Чимит-Доржу 204 өшкүдеп 226 анайны бүрүн камгалап ап, семис күштүг кылдыр доруктуруп турарлар.

Ферманың малчыннары чаа элбекшилдиг көк өт үнүп, агазарның улам чылып турары-биле кады хой, өшкүнүң одарлаашкынын организастыг чорудуп, чаш малдың иези сүткүр болгаш семис шыырак болурунга, база чаш анай, хураганга немелде чем курлавырларын берип турар.

Х. ДОРЖУ.

Бүтпестээн көвүрүг дугайында база катап

Чаа-Хөл районнуң төвү—Чаа-Хөл суурнуң турар чери Улуг-Хемниң унундан барык-ла 2 километр хире черде турар. Кажан хат хадыг берген үелерде суурнуң кудумчуларынга чадаг кижилериң кудумчу шимчээшкини эвээжей бээр, чүге дээрге, ол суурнуң көрүнү кургаг болгаш хоюг довуракты болган ужурунда шуурган болганда довурак дүвүлей бээр. Ындыг үелерде, суурнуң дал ортузун куду, Чаа-Хөл бажының дамырак кара сугларындан батқан хемчигештиң бир адыры бажыңнарның ажии-биле, чамдык бажыңнарның соңгаларының баары-биле кыланайнып чайыннанып агып бадып чыдар, чайгы үелерде суурнуң улуг-даа, биче-даа кижилери аңаа серипгенип турар, азырал куштар оон унун өрү, куду эштип чоруп турар.

Чамдык кижилериң чугааларын дыңнаарга ол сугну бээр батпас кылдыр өскээр, Чаа-Хөлдүң унунче, чок болза, өскээр суггарылга бугазы кылдыр тарылга шөлдеринче чайып бадырар болза дижип чоргулаар. Ону ынчаар чогум чүге чайыксай бердиңер деп айтырарга, кудумчунуң дал ортузун куду батқан-дыр, суг улгады берген үелерде ынаар чадаг кижилер болгаш автомашиналар кежеринге моондактыг-дыр дижирлер. Шынында, ынчаар суг хап бадып чыдарга, ажыктыг болуру база-ла чугаажок дижирлер.

Кижилер ол сугну чайыптарын күзевейн турар болгаш көвүрүг чок болганы-биле ол буганы кежип чыткаш сугга душкеш, идик-хевин малгаштапкаш хейде-ле шугулаан чугаазын, хайныккан сеткилин илереткени ол болур. Шынында ону өскээр чайыптарын кым-даа күзевес болгаш аңаа суг хөй чыдарын кижи-ле болганы күзээр деп чүве кымга-даа билдингир.

Ынчангаш Чаа-Хөл суурнуң төп ортузун кежилдир батқан боду бүткен канал суурну ногаанжыдарынга эң-не ужур дузалыг. Ол каналдың унунга кезээде-ле суг чыдар, ол чүгле кыжын дошталы бээр. Ол суурнуң кол кудумчузун кежилдир агып бадып чыдар чүве болганда ону хүнде ортумаа-биле 200 ажыг аттыг, чадаг, машиналыг кижилер кежер. Кажан чадаг кижилер суг дажый бергенде идик ужулбайн ынаар кежип шыдавас, а ол ышкаш машиналар базза оон ийи талаларында әлдерге үнүп шыдавас болгаш чолаачылар хөлчок-ла хыйланган тургузаар.

Улустуң мынчаар чугаалажып хомудап турары эвээш эвес дыңналыр: «Суурнуң ортузунда чаңгыс оңгарга көвүрүг кылып албас районнуң орук килдизиниң эргелекчизи Сундуйнун-даа чөгенчиин аар! Эрткен чылын бо оңгарга көвүрүг кылыр дээш чадап каан. Ону кылып эгелээнден бээр ам бир чыл 3 ай ажып тур! Ам-даа көвүрүг чок, энир чылын ол көвүрүгүнүң тудуу бүтпестээни «Шын» солунга ийи удаа бижитинген, ындыг шүгүмчүлелдиг материалдарны ол килдисти удуртуп турар чери чүге көрбес чоор!»

Көвүрүг тудуу бир чыл иштинде чоруп келген, оон бээр ам чүү болганы? Көвүрүг доозулбаан, оңгар хевээр. Ол чүү көргүскенил? Райпонуң хлеб сөөрткен шанактыг аъды ол оңгарны эпчок кешкени-биле сыыргаан сыккаш өлген. Соңгу районнаже бажың херексели чүдүрген машина келгеш, эпчок киргени-биле аңдарылгаш чүдүрген диваннары, оруннары үрелген болгаш оон-даа өске чүүлдер болгулаан.

Ол оңгарның ындыг айыылдыын көргеш эрткен чылын февраль айда аңаа көвүрүгну кылыр дугайында Чаа-Хөл райкүүскому шиитпирлээш, орук килдизиниң эргелекчизи эш Сундуйга айтыышкынны берген. Эш Сундуй ол айтыышкын ёзугаар 4 кижи-биле керээ чаргаш Кара-Тал сумузунуң бот-оналга үндүрүүн аңаа чарыгдаары-биле алгаш, ол 4 кижиге үлеп берген, а көвүрүг чок.

Эрткен күзүн аңаа ортузунче суг өттүр агар довурак көвүрүг кылырын шиитпирлээш, бир дыштаныр хүнде оңгарны долдур довурак төккеш, ара кагган, оон соонда суг аңаа мөөннелгеш улам айыылдыг болу берген. Баштайгы төлевилелде кончуг чараш хевирлиг көвүрүг кылыр турган. Оон соонда элээн үр болганда эш Сундуйнун чугаалап турганы: «Төлевилел өскерилген, ам довурак көвүрүг кылыр»...

Солунга үнген шүгүмчүлелдиг материалдарны областың орук килдизи болган районнуң удуртукчу органнары тоомчажок көрүп турары канчап-даа таарышпас.

Х. КУНГАА.

Ниитиниң өнчүзүн чааскаан шиитпирлеп болбас

Ниитиниң малының баш санын өстүрери-биле кады оон шынарын бедидеринге эки уксаалыг бүдүрүкчүлер негетинип турар.

Ындыг бүдүрүкчүлерни зооветеринария чурумун ёзугаар ажаап азырар болгаш эдержилгеге чөп ажыглаар сорулга турган турда-ла Сүт-Хөл районнуң «Большевик» колхозунуң даргазы эш С. Комбу бо сорулганы каржызы-биле үреп турар. Чүл дизе, эки шынарлыг кулуннарны берип турган дон уксаалыг 6 харлыг кара аксырны эш Комбу бо чылдың мартта тайгага чылгыдан албан-биле бадырып эккелгеш, мунарында өөреткен. Ынчап турда, колхозчуларның чарашсынып үнелеп турары хилиң дег кара аксыр чиде берген. Уктап көөрге, Комбу ол аныяк аскырны Киров аттыг колхозтуң бир колхозчузунуң хуузунда аңа-ла бир аъдынга орнапкан болган.

Ону кым чөпшээрээнил? колхозчуларда, баштаар черниң кежигүннери-да билбээн, колхозчуларның ниити хуралынга-даа чугаалашпаан. Бо болза, кодээ ажыл-агый артелиниң Уставын үреп ниитиниң өнчүзүн туразы-биле чааскаан шиитпирлээни ол-дур. Ол аксырны бодунуң туразы-биле аътка чүге орнапкан дугайында тайылбырны колхозчула; күзеп турар.

Н. ОНДАР.

Чөөн-Хемчик районнуң малчыннарында

Чөөн-Хемчик районнуң Ийме сумузунда Ленин аттыг кодээ ажылгагый артелиниң хойжулары болгаш чылгычылары ниитиниң малын өстүрер болгаш ылангыя оон чаш төлүн менди камгалап алыр дээш эрес шудургу ажылдап турар.

Колхозтуң хой мал фермазының кадарчылары эштер Самбуу 250 хойдан 252 хураганны, Салчак 204 хойдан 210 хураганны, Сүрүнмаа 198 өшкүден 204 анайны, Б. Сады 151 өшкүден 161 анайны, чылгы мал фермазының сураглыг чылгычылары эштер Белек 7 беден 7 кулунну, Байр-оол 6 беден 6 кулунну бүрүн камгалап ап, доруктуруп турар.

Ниитиниң малын өстүрер, оон кадыкпылын экижидер талазы-биле колхозтуң мал эмчизи, Ийме суму Советиниң депутады эрес кыс О. Мандараа ол ажылынга ак-сеткилдиг ажылдап, ылаңгыя малдың массалыг оолдаашкынынче улуг кичээнгейни салып, мал фермаларынга үргүлчү барып, мал ажылдакчыларынга арга -сүмени берип турар.

Колхозта мал фермаларының ажылдакчылары малдың одарлаашкынын улам экижидип, чаш төлүн чаңгыс-даа бай чидириг чок камгалап алыр дээш массалыг социалистиг чарышта бедик кодурлуушкынны ажылдап турарлар.

М. ШААЛЫЙ.

* * *

Малдың баш санын өстүрер, ылаңгыя оон чаш төлүн менди камгалап алыр болгаш малдың уксазын экижидериниң талазы-биле Чөөн-Хемчик районнуң Хөрүм-Даг сумузунда Жданов аттыг кодээ ажыл-агый артелиниң хой, өшкү болгаш мыйыстыг бода мал фермаларының малчыннары кызымаккай ажылдап турар.

Хой болгаш өшкү мал фермазының малчыннары эштер Часный 180 хойдан 193 хураганны, Даваа 100 хойдан 105 хураганны, Хуно 112 хойдан 112 хураганны, Даңзы-Белек 46 инектен 46 бызаны бүрүн камгалап алган доруктуруп турар. Төрээн хойлардан 95 хураган каракуль, инектерден 35 бызаа симменталь уксаалыг болган. Ол ышкаш чылгычы эш Бегзи 21 беден 21 эки шынарлыг кулуннарны менди камгалап алган.

О. МУНЗУК.

* * *

Чөөн-Хемчик районнуң Чадаана сумузунда «Искра» колхозтуң малчыннары малды часкы үеде эки хайгааралга тургузуп оон чаш төлүн менди камгалап алыр дээш ажылын улам-на күштелдирип, одар-белчириниче улуг кичээнгейни салып турар.

Хой болгаш өшкү мал фермазында кадарчылар эштер Шаравин бодунуң кадындан 247 баш төрээн хойдан 270 хураганны, Очур-оол бодунуң кадындан 241 баш төрээн хойдан 279 хураганнарны, Доржу 209 өшкүден 230 анайны, Самындүү 132 өшкүден 152 анайны камгалап ап доруктуруп турар.

М. ЧАДАМБА.

АНРИ БАРБЮС

(Төрүтүнген хүнүнден бээр 80 чыл болганынга)

Совет кижилер Францияның ажылчы чоннары-биле, эки сеткилдиг бүгү кижилер-биле кады тайбың дээш, демократия дээш демиселдиг күүлүг бүгү делегей шимчээшкининиң киржикчилери-биле кады Анри Барбюстуң адын ынакшылдыы-биле болгаш хүндүткелдии-биле адап турарлар. Барбюс—француз улустуң алдарлыг оглу, шылгарангай чогаалчы—коммунист. Бодунуң бүгү чогаадыкчы күжүн улузунга бараан болурунга бербишаан, капиталистиг тургузугну сойгалап илередип, империалистиг дайыннарга болгаш араатанзыг фашизмге удур демисежин чораан. Барбюстуң дайынчы публицистиказы, оон «Шынныг тоожулар», «От» болгаш «Ясность» деп чечен чогаалдары ССРЭ-ниң улустарының дылдарынга очулдуртунган, бистиң чуртувустуң хөй миллион массаларының күзелдии-биле номчуур номнары апарганнар.

Политиктиг сонуургалдан дашкаарлаан биче буржуазтыг интеллигенцияга хамааржып турган Барбюс бодунуң чогаадыкчы ажыл-чорудулгазының баштайгы үезинде күш-ажылчы чоннуң амыдыралындан болгаш демиселинден хоорук турган. Эрткен үүс чылдың 90 чылдарының үезинде оон бижээн шүлүктери хоозураан ядыыларның байдалын аңаа-ла кээргеп көөрү-биле кызыгаарлатынып турган. Ынчалза-даа аныяк чогаалчының ынчаардағы баштайгы дуржулгалары безин чогаалчыны долгандыр туруп алгаш, масса чоннуң бастып дорамчылаашкынын ажыы-биле чарлап тургулаан буржуаз литераторларның ол чылдардағы бөлүүнден—буржуаз декадентилериниңден онза ылгалдыг турган. Барбюстуң бо вектиң эгезинде бижээн чамдык чогаалдары оон аныяанда бижээн лирика чогаалдарындан шоолуг ылгалбас.

Ындыг болза-даа, Барбюс 1914—1918 чылдарның империалистиг дайынының киржикчизи болуп тургаш, улуг революсчу күштүг чогаалчы болуп өзе берген болгаш демократтыг бөлүктерниң эң калбак массаларының хүндүткелин чаалап алган. Оңгуларга болгаш фронту чөгүнүң эмнелге черлеринге тургаш бодунуң төрээн чуртунуң бөдүүн кижилери — оон боду ышкаш, солдат шинель кеткен ажылчыннар, тараачыннар болгаш ус-тывышчыларга чоок, өңнүк кижи апарган. Барбюс оларлар-биле чүгле дайынның аар-бергезин болгаш айыылын кады чүктеп эрттирип турган эвес, харын-чонга херек чок, чөптүг эвес дайынга удурланган, солдаттарның ханы-биле сөглеп четпес улуг ажыкончааны тып турар дайынның кыпсыкчыларынга удурланган оларның хорадаан сагыш-сеткилин база үлежип турган.

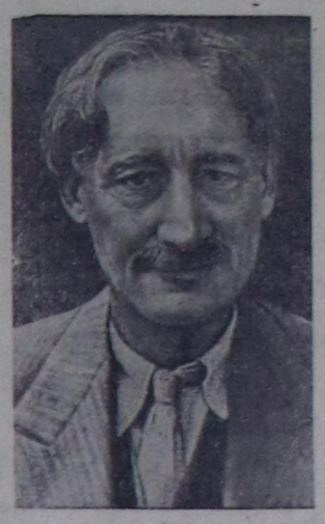

Аймак сөөк ылгакчы-чогаалчылар империалистерниң эргеажыын камгалап, янзы-бүрү арга-биле улустуң сагыш-сеткилин дайынны улам үргүлчүлээринче кызыдып, ынчаарга буржуаз пацифистер болза, «дайынга удур» деп кандыг-даа дуза чок аңаа шалыраан чугааларын чулчурбушаан, делегей дайынының чогум сорулгазы чүү болуп турарының чылдағааны чүл деп чүвени билирин безин күзевейн турда, Барбюс бодунуң «От» биле «Ясность» деп чечен чогаалдарынга 1914—1918 чылдарның дайынының империалистиг утка-шырарын илереткен болгаш дайынны чок кылыр болгаш быжыг тайбынны чаалап ап болур өзүлүг күш болза, массаларның революстуг шимчээшкини болур деп чүвени көргүскен. Барбюстуң «От» деп чогаалы болза, «көргүнчүг болгаш өөрүнчүг ном» деп адавышаан, А. М. Горький ук чогаалдың арын бүрүзү болза, «ниитизи-биле дайын деп адатынып турар ол хөй хоп нүгүлүг, дерзии каргыс чорукту, хирлиг чүдек болгаш ханныг чорукту сылба шапкан шыныг чоруктуң демир масказыдыр» деп демеглээн. В. И. Ленин «Үшкү интернационалдың сорулгаларының дугайында» деп бодунуң ажылынга, «От» болгаш «Ясность» деп чечен чогаалдарда: эрги идеяларга болгаш бүдүүлүк чаңчылдарга долузу-биле бастынган мугулай болгаш массачы кижи чүгле дайынның саңалдарындан революсчу апарганын кончуг күштүү-биле, талантылыг шынчы көргүскен» — деп бижээн. (Чогаалдар, т. 29, 470 арында).

Дайынга удур тема Барбюстуң сөөлгү чылдардағы чогаадыкчы ажылының кол үүлдериниң бирээзи болуп хевээр арткан. Оон хөй-ниитичи идепкейлиг ажылчорудулгазының кол ужур-утказы тайбын дээш демисел апарган. «Дайынны чок кылыр дизе-ле ону төрүтүндүрүп турар капитализмни чок кылыр херек»—деп Барбюс 1919 чылда бижээн. Үгер боолларның даажы тулчуушкун шөлдеринге сокчаары-билек-ле Барбюс «Дайынга киржип турганнарның республика ассоциациязын» организастаан, ол организацияга солдат турганнарны хандыып хаара тутпушаан, оларны өзүлүг демократия дээш политиктиг демиселдиң оруунче улгандырып турган. 1919 чылда Барбюс империалистиг интервенциядан тайбынны болгаш аныяк совет республиканы камгалаарының лозунгузунуң аңаа-биле ниити сорулгаларның хөрээ дээш аңгы-аңгы націоналдарның болгаш политиктиг үзелдиг литераторларны чаңгыс аай кылдыр сырый катыштырарын ораддажып чогаалчыларның «Кларге» деп Бүгү делегей катыжышкынын организастаан.

Барбюс 1923 чылда Коммунистиг партияга киргеш, партияның лозунгуларынга болгаш сорулгаларынга бодунуң литературна база хөй-ниитичи ажыл-чорудулгазын аңаа чагыртырган.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязы Барбюстуң мировоззрениезинин болгаш чогаадыкчы ажылының турумчуурунга аажок улуг сөлдар хамаарылгалыг болган. Октябрьның Улуг революциязының Россияга тиилээнинин баштайгы хүннеринден эгелээш, оон чүраа сокпас апаргаы минутага чедир, Барбюс болза, Совет Эвилелиниң шынчы өөнүү болуп, реакциялыг ак-гвардейжилерден болгаш оон даштыкы чурттарда камгалакчыларындан эгелээш, фашисчи агрессорларга чедир бистиң бүгү дайынныларывысты киленнээшкинниг сойгалап илередип турган. «Советтериниң социалистиг республиказының тугу болза... кижилериниң хосталыының кызыл тугу-дур» — деп Барбюс 1919 чылда бижээн. ССРЭ болза, бүгү чер бөмбүрээзиниң кырында ажылчы чоннарның чөленгинжи болгаш идегели деп чүвени болгаш оон амыдыралын, оон колхозтарының болгаш чаа тудугларының кайгамчыктыг улуг өзүлделерин, Коммунистиг партияның улуртулгазы-биле социализмни тургузуп турар совет кижилериниң чогаадыкчы чедиишкиннерин чогаалчы өөрүшкү-биле болгаш чоргаарал-биле көрүп турган.

Барбюс дыка хөй совет хоорайларга чораан, Закавказьеге болгаш Украинага база чораан, Днепрогэсти ажыдып турда аңаа киришкен, Октябрьның 17 чыл болган оюнуң хүнүнде Кызыл Шөлге парадты болгаш чыскаалды көрген. «Совет Эвилелиниң бүгү чогаадыкчы ажылдарының талазы-биле элээн ханызы-биле мээн танышканым болза, кижи төрелгетениң келир үеледеги чырык идеалы дээш мээн делгем болгаш улуг демиселимге идиг болур дээрзинге быжыы-биле бүзүредим» деп Барбюс бижээн.

«Горький болгаш бистер» деп үүлүнге, өске-даа элээн хөй ажылдарынга делегейниң депшилгелиг бүгү чогаалчылары Горькийден өөренир ужурлуг, «кайын дуга кестүп турар ол монолиттиг даг-биле деңнежир ужурлуг» деп, «Сталин» деп номунуң иштинде бижээни болза, «амгы үениң совет литературазы хосталгадан ийиги төрүтүнүүшкүнүн тыпкан кижилериниң маалырлыг күш-ажылының дугайында маадырлыг эпос болу берген» — деп бижип турган. Совет социалистиг культураның улуг чедиишкиннериниң чылдагааны болза, оон хөгжүлдезин Коммунистиг партия удуртуп турарында деп Барбюс көрүп турган. Тайбың болгаш демократия дээш лозунгунуң адаа-биле, күчүлээшкинге болгаш черлик дерзии чорукка удур делегейниң бүгү-ниитилелин. катыштырарының лозунгузунуң адаа-биле фашизмге удурланыкчы Барбюстуң идепкейлиг ажыл-чорудулгазы хөгжээн. Чээрби чылдарның үезинде Барбюс Болгарияга болгаш Румынияга чорааш ол черлерде фашисчи өлүрүкчү чорук калчаалыы-биле тергиидеп турганын көргеш бодунуң чыып алганы шынныг фактыларын барымдаалап, фашизмге удур дайынчы сорук-биле долдунган «Өлүрүкчүлер» деп документалдыг номун бижип үндүрген. Европаның элээн хөй найсылал хоорайларынга Балканда өлүрүкчү чорукка алысканнарны камгалаар комитетти ол организастаан болгаш фашистиг айыылга удур ак-сеткилдиг бүгү шынчы кижилер сырый катыжарын кыйгырып турган. «Шынныг тоожулар» деп бодунуң чогаалынга Балканда полицейжи кара-туразында ужур-дүржок чорукту киленнээшкиниг сойгалап илередипишаан, эң араатанзыг дерзии эрин-шаагай күш чедип шыдаваан коммунист — демиселчилериниң маадырлыг болгаш сыйлыш дивес тура-соруун мактап алдаржыдып турган.

1932 чылда Амстердамга болуп эрткен дайынга удур Бүгү делегей конгрезиниң чыылдырыкчыларының кол инициаторларының бирээзи Барбюс турган. Фашистиг эжелекчи чорукка удур күштүг демиселди организастаары кол сорулга болуп турган. 1933 чылда Парижке болуп эрткен аныктарның Бүгү делегей конгрезин Барбюс даргалап эрттирген. Өлүрүүнүң мурнунда, каш-ла ай бурунгаар, 1935 чылдың июльде, Анри Барбюс чогаалчыларның культура камгалаарының антифашистиг Бүгү делегей конгрезиниң ажылынга идепкейлиг киришкен. Публицист Барбюстуң үнү кажан бүгү делегейниң мурнакчы кижилери фашизмниң аспаанга кирген Димитровту болгаш Тельманны хостаарын негээн үннери диңмиреп турар хүннерде, улам күчүлүү-биле дыңналып турган.

Чогаалчының сөөлгү чылдарда бижээн публицистиг үүлдериниге хамааржыр «Дүүнгү дайын — даартағы дайын», «Европа дайының моондактаары — ол дээрге бүгү делегейге тайбынны камгалаар дээни ол», «Күш-ажылдың болгаш угаан ажылының ажылдакчыларынга» болгаш өскедаа чогаалдары фишистиг агрессорларга удурланып турганнарның холунга дайынчы чепсек апарган.

Францияның націонал литературазының дээре чаңчылдарынга даянып алгаш, Барбюс болза, буржуазияның араатанлыг аажы-чаңчылын сойгалап илередип турган Францияның шүгүмчүлекчи реализминиң эң улуг кижилери — Стендальдиң, Бальзактың, Эмиль Золяның болгаш өскелериниң-даа ажыл-чорудулгазының чүгле үргүлчүлекчизи болуп турган эвес, харын мөлчүкчүлерге удур мөлчүттүргеннериниң демиселинде чаа үүлдерни көргүзериниң эгелекчизи турган. Барбюс болза, дайынга болгаш фашизмге удур демиселдиң бажында чоруп турар маадырлыг коммунистерниң ажылының дугайын бижиир деп сорулганы бодунга бир дугаарында алган даштыкы чурттарда чогаалчыларның бирээзи болур. «Совет литература», «Революстуг чогаалчыларның болгаш чурукчуларның Манифестизи» болгаш Барбюстуң теоретиктиг ажылдары болур өске-даа чогаалдары болза, социалистиг реализминиң литературазын тургузарынче Францияның депшилгелиг чогаалчыларын кыйгырган кыйгырыы болур.

Францияның бо үениң мурнакчы чогаалчылары — Луи Арагон, Сталинчы шаңналдың дауреады Андрэ Стиль болгаш өскелер-даа Барбюстуң өөреникчилери болгаш салгакчылары бис деп боттарын ынчаар адаар эргелиг болгаш адап турарлар. Тайбың конгресстериниң индирлериниңден чугаалап, Коммунистиг партияның авторитедин сөзү болгаш ажыл херээ-биле кодурбушаан, Францияның чогаалчы коммунистери болза, Барбюстуң тулуп алгаш тулчуп чораанны тукту алдарлыы-биле бурунгаар аппар чоруурлар. «Барбюстуң «Оттаа» деп номунуң иштинден алдынган маадыдалывысты утпас бис... база улуг чогаалчы Барбюстуң Сталин дугайында сөөлгү номунуң өөредиин утпас бис» деп Луи Арагон бижээн.

Бистиң аравыста Барбюстуң чок апаргаынган бээр удавас чээрби чыл болур. Ынчалза-даа оон бодунуң чалбыыштыг бүгү амыдыралын берип чорган херээниң салгакчыларының аразында Анри Барбюс ыраг хевээр.

М. ЯХОНТОВА,
филология эртемниериниң кандидаты.

Делегейде болуп турар чоруктарның допчулалы

САЭ чөвүлелиниң сессиязы чүүү көргүскенил

Барыын европа чурттарының экономиказын улам-на сандарадын турар чепсекти эндере бүдүрүп үндүрер чоруктуң үезинде улус массаларның талазындан ол политикага шиитпирлии-биле удурланыышкыны болза, АКШ болгаш оларның барыын европа өмээржикчилериниң аразында чөрүлдээни чугаа чок чидиглендирер. Буржуаз парлалгаларның айтып турарын ёзугаар алырга, бодунуң кол шиитпирлерин Американың дорт албадалы-биле хүлээп алган Соңгу атлантик эвилелиниң (САЭ) чөвүлелиниң чоокта Парижде болуп эткен сессиязы ол дугайын тодаргайлап көргүскен.

14 чурттарның төлөлекчилери—агресчи атлантик эвилелиниң күрүнелериниң (АКШ, Англия, Канада, Франция, Голландия, Бельгия, Португалия, Норвегия, Дания, Италия, Люксембург, Греция, Турция болгаш Исландия) киржикчилериниң төлөлекчилери киришкен сессия үр үеде белеткенген. Делегейниң хөй ниитизиниң сагыш бодалын чогууру-биле таарыштыр сургаарынче угланган хемчеглерни алган турганы билдингир болбайнаан. Реакциялыг парлалгалар херек кырында чок «совет айыылдың» дугайында янзы-бүрү медээлерни кандыг-даа күш харамнанмайн тарадып турган.

Сессияның ажылы чоруп турар үеде база сессия төнгениниң-даа сөөлүнде оон киржикчилери «чаңгыс эп-сеткилдииниң» дугайын, сессияның «улуг чедиишкинниг болганының» дугайын хөй катап чугаалап турганнар.

Ынчалза-даа ол кылган ыыткыр үннерни деткиринден даштыкы политиканың эң-не саңдарлыг хайгааракчылары болгаш капиталистиг чурттарның парлалга органнары шиитпирлии-биле ойталаан. Чижээ, Парижтиң «Монд» деп солунунуң демдеглээни болза, САЭ-ниң чөвүлелиниң сессиязы «бүзүрел чок билдинмес болгаш будулгаазыының» үезинде болуп эткен. Америк хайгааракчылар Олсоп акылышкыларның үнү оон-даа артык мунгаргай. Элээн саңдарлыг «Нью-Йорк геральд трибюн» деп буржуаз солунга оларның бижээни болза, «Барыын таланың бажыңнарының ханаларында элээн улуг тиглер көстүп кээп турар апарган», сессияның киржикчилери ол тиглерни «арай боорда эде кылып каан».

САЭ-ниң чөвүлелиниң бо чылдагы сессиязының салым-чолунга реакциялыг журналистерниң ол ышкаш чугаалары хейүбиле таварышкан.

Ол бүгү чүнүң-биле тайылбырлатынарыл?

Сессияга шериг-политиктиг болгаш экономиктиг айтырыгларны баштай чугаалажыл турар үеде-ле АКШ болгаш оларның өмээржикчилериниң аразында бүгү чөрүлдээлер сыстыгын үнүп турар. Өмээржикчилер бодунуң океан ындында ээзиниң чагыргазындан үнерин орадаштаннар. Неделя санында үнер «Трибюн де пасьон» деп француз солунунуң тодаргай илереткени-биле алырга, түңнелинде америк төлөлекчи Даллес «атлантиктиң корум-чурумун кымчының дузазы-биле катап тургузар» ужурлуг болган.

Сессияның чугаалажыр үүн айтырыынга шериг айтырыглары колдап турган. Оон төнгениниң соонда парлаан дыңнадыгда медээлеп турары болза, 1953 чылдың шериг программазын долузу-биле болгаш 1954 чылдың баштайгы программазын ажылдап кылган, ында Соңгу-атлантик эвилелиниң «чепсектиг күштериниң санын көскүзү-биле улгатырын турарын» баш бурунгаар көрүп турар. Барыын Европага 770 миллион доллар өртектиг янзы-бүрү шериг тудуушкуннарының программаларын акшаландырарының дугайында дугуржулга чедип алдынган. Сессияның бир шиитпиринде «шериг будурулгезиниң үр хуусаалыг программазын кады боттандырарын» баш бурунгаар көрүп турар. Соңгу Атлантик эвилелиниң чепсектиг күштеринге херектиг 550 миллион доллар өртектиг дайынчы самолёттарны Европага будурүп үндүрериниң талазы-биле керээни база чарган.

Парлалгаларның медээлериниңден билдинип турары болза, бо хемчегленриң талазы-биле саналдар болза, чепсекти эңдере будурүп үндүрүп турган бодунуң хуузунда экономиктиг бергедээшкинни шиитпирлээринге сонуургалдыг болуп турар АКШ-тан үнүп турар. «Либерасьон» деп париж солунунуң демдеглээни болза, АКШ шериг белеткелдерин элээн үр хуусаада «узамдыктырарын» бодунуң сорулгазы кылдыр салып турар. Чүге дээрге, «америк экономистер шериг будурулгезин доктаадырының уламындан АКШ-ка эгелей берип болур кризистен айыылзынып турар. «Ынчалза-даа ол саналдарга Атлантик эвилелиниң барыын европа киржикчилери кандыг-даа көдүрлүүшкүн чокка ужурашканнар. «Барыын Европа чурттарының хөй кезиниң саң-хөө байдалы чепсекти эңдере будурүп үндүрерин үргүлчүлээрин болдурбайн турар» деп «Нью-Йорк геральд трибюн» солун миннир ужурга таварышкан. Эң ылаңгыя ол дугайын сессияга Францияның камгалал министри Плевен чугаалаан. Түңнелинде кээп соңгу атлантик эвилелиниң байдалы чидиглени берген, эвилелдиң удуртукчулары оода дээргеле САЭ-ге «кризистиң кыжанышкынын чайладыры-биле ажылды чорудар ужурга таварышканнар».

«Европа армиязын» тургузарының дугайында хоозун париж керээзин күштүг болдурарының айтырыы САЭ-ниң чөвүлелиниң ажылынга улуг черни эжелеп турган. Ол керээни дүрген күштүг болдурарының чугулазынга тускай резолюцияны холбаштырган, ол резолюцияны гитлержи дээди командылалды чогууру-биле дүрген тургузарынче чүткүп турар Даллестиң албадаашкыны-биле хүлээп алдынган. Ынчалза-даа ол чорук немец халдаашкындан хөй катап качыгдаан Франциядa улуг дүүрээзинни хайныктырып үндүрген.

Францияда «Монд» деп буржуаз солун САЭ-ниң чөвүлелиниң сессиязы болуп эртип турар үеде тургустунган байдалдың дугайын мынчаар чугаалап турар: «европа армиязын тургузарының дугайында керээни күштүг болдурарын дүргедиринбиле Вашингтон биске улам улуг негелдени кылып турар... Парламентиде болгаш чуртта удурланыышкынның өзүлдезин билгеш француз чазак Вашингтонга таарымчалыг аазаашкынны бээр арга чок болуп турар». Сессияның бо айтырынның талазы-биле дугуржулгазы чүгле Даллестиң тускай албадаашкынының соонда чедип алдынган. Франс Пресс агентилелиниң медээзин ёзугаар алырга, барыын европа өмээржикчилерге моон соңгааргы америк чээлини бээри париж болгаш бонн шериг керээлерин июнь 30-те чедир күштүг болдурарындан хамааржыр кылдыр АКШ-тың күрүне секретары тургускан.

Эвилелдиң чамдык киржикчилери оларны чаа дайын авантюразынче киир тыртар деп орадажыышкынга удурланган чорук САЭ-ниң чөвүлелиниң сессиязынга характерлиг. «Политикен» деп Копенгаген солуннуң бижээни болза, сессияның бир хуралынга Францияның даштыкы херектер министри Биодо болза, Даллести деткип тургаш, Францияның Индо-Кыдатта чорудуп турар дайынынга дузаламчыны чедирерин Атлантик эвилелиниң киржикчилериниңден дилээн.

Аңаа харыы кылдыр Норвегияның даштыкы херектер министри Лангениң чугаалааны болза: «Чамдык чурттарның күзел чүткүлү болза, соңгу-атлантик эвилелиниң районунан дашкаар турун турар девискээрге хамаарыштыр хүлээлгени улгатырары азы калбартыры болдунмайн турар...».

Шынавыла Барыын Европа чурттарының улус массаларының агрессияның болгаш чепсекти эңдере будурүп үндүрериниң политиказын деткиир күзел чогун барымдаалап чугаалап турар. Олар тайбыңны камгалаар деп долу шиитпирлиглер.

ФРАНЦУЗ РЕАКЦИЯНЫҢ УЛУГ АШТЫРЫЫШКЫНЫ

Амгы Францияның чагырыкчы бөлүктериниң иштики болгаш даштыкы политиказы чурттуң чонунуң хөй кезиниң деткимчезин албайн турар — апрель 26-да болгаш май 3-те эрткен муниципальдыг соңгулдаларның түңнелдери мынчыг болуп турар. Коммунистиг партияның баштап турары чурттуң демократтыг күштери улуг тиилелгени чедип алган.

Соңгулда демиселин эң-не берге байдалдарга чорутпушаан, коммунистиг партия өске кандыг-даа партиялардан хөй бадылаашкыннарны алган болгаш Францияда бирги партия деп бодунуң туружун камгалап алган.

А барыын социалистерден дегольчуларга чедир реакциялар болза, улустуң демократтыг күштериниң, чүүңдаа мурнунда коммунистерниң кандидаттарының аштырыышкынын чедип алыры-биле боттарының бүгү күштерин мөөннээн турган болгай.

Францияда муниципальдыг соңгулдаларның системазы антидемократтыг система болур. Пропорциональдыг төлөлекчиниң (кандыг бир партияның азы партия блогунуң кандидаттары дээш соңгукчуларның берген бадылаашкыннарының санындан хамаарылгалыг) системазы чүгле 9 муң ажыг чурттакчылыг улуг коммуналарда (общиналарда) артып калган. Францияда эң хөй болуп турар эвээш чонмуг коммуналарда бадылаашкынның мажоритарлыг системазын ажылгап турар. Оон утказы болза бадылаашкынның хөй кезиин ап турар кандидат азы кандидаттарның дańзызы соңгутурар. Ынчангаш маңаа бадылаашкынны ийи катап чорудуп турар. Бир эвес бирги бадылаашкынга чаңгыс-даа кандидат азы кандидаттарның дańзызы хөй кезиин албаан болза, (азы ниити бердинген бадылаашкыннарның чартык кезиинден чаңгыс бадылаашкын хөй болган болза), ынчаарда ийи дугаар бадылаашкынга соңгутурарынга хамаарылгалыг хөй кезии-ле четчир. Ол система барыын үзелдиг партияларның болгаш бөлүглежиишкиннериниң катыжарын болдуруп турар. Ол маневрни реакция калбаа-биле ажылгап турган. Социалистиг партияның куду организацияларының коммунистериниң ниити дańзызын идип үндүрерин хоругдап турган барыын үзелдиг социалистериниң ажылдакчылары ынчаарда сатыныкчы рольду ойнап турган.

Коммунистиг партия соңгулда демиселинге өске бергедээшкинни шыдажып эртер ужурга база таварышкан. Франциянын Национал хуралында реакция соңгулдаларга чедир ийи ай бурунгаар 9 муң кижиден эвээш чурттакчылыг коммуналарга соңгулда кампанияларынга үндүрер бүгү чарыгдалдарны муниципалитеттер чарыгдаар эвес а кандидаттар боттары харыылаар дугайында шиитпирни үндүрерин чедип алган. Ынчалза-даа реакцияның ол бодалы буурап дүшкен. Компартияның аңаа соңгулда мурнунуң фондузун тургузар дугайында кыйгырыын калбаа-биле деткээн Францияның ажылчы чоннары 15 миллион франкты чыгганнар.

Соңгулда кампаниязының хүннеринде чуртка полицейжи кадыг берге хемчегленриң ээлчеглиг хөделиишкини шыва алы берген. Коммунистерге соңгулда мурнунуң хуралдарын эрттиреринге, боттарының кандидаттарын агитастаарынга, литературалар тарадырынга бүгү-ле арга-биле шаптыктап турган.

Барыын үзелдиг лагерь буржуаз парлалгаларның дузазы-биле чурттуң чагырыкчы бөлүктериниң амгы даштыкы болгаш иштики политиказын камгалаар, чепсекти эңдере будурүп үндүрериниң, национал сонуургалдарны даштыкынын капиталынга чагыртырының,будурулге ээлериниң максимальдыг кончаазының ажыынга ажылчы чоннарны үптээриниң политиказының кампаниязын калбаа-биле чорудуп турган. Реакция бүгү күштерни компартияга болгаш оон кандидаттарынга удур октаан. Реакция болза, «коммунистиг партияны оруктан ырадыр арыглап аштаарын» негеп турган. Француз реакцияның улуска саналдаан программазы шак ындыг. Коммунистиг партияның баштап турары демократтыг лагерь соңгулдаларга тайбың болгаш чурттуң национал хамаарышпас чоруу дээш лозунгунуң адаа-биле чүве чугаалап турган.

Улус бодунуң партиязының үнүн дыңнаан. Пропорциональдыг төлөлекчи болурунуң системазынга эрттип турган апрель 26-да болган соңгулдаларның үезинде компартия эң хөй санныг орунну алган. Тускай медээ ёзугаар алырга, 455 коммунарга (Парижтен аңгыда) муниципальдыг чөвүлекчилериниң 12.852 олуттарының ниити санындан 3.703 олутту ажылчынарның болгаш демократтыг эвилелдиң дańзызының кандидаттары чаалап алган. Парижтин муниципальдыг чөвүлелинге 90 олуттардан компартияның кандидаттары 28 олутту алганнар. Ол ышкаш Марсельге, Сена болгаш Уаза департаментилеринге компартия бир дугаар черни алган, ынчангаш бөдунуң мурнунда турган бүгү туружун камгалап алган болгаш элээн хөй бот чагыргалар чаа хөй бадылаашкыннарны алган.

Реакцияның онза бүзүреп турганы ийи дугаар бадылаашкыны барыын үзелдиг партияны үндараткан. Коммунистиг партия чүгле мурнунда турган туружун беривитпээн эвес, харын чаа кайгамчыктыг чедиишкинни чедип алган. Демократтыг дańзының кандидаттары 45 муниципалитеттерни чаалап алганнар. Компартияның ол чедиишкиннери —демократтыг лагерьниң улуг тиилелгези болур болгаш реакцияның улуг аштырыышкыны болур. Америк буржуазияның саңдарлыг органы «Нью-Йорк таймс» солунунуң ол соңгулдаларның төнгениниң талазы-биле: «Францияга америк экономиктиг дузаламчының 5 чылы болгаш европада эвилелчилериниң информация (пропаганда деп номчуур — А. А.) органнарының бүгү ажыл чорудулгазы коммунистери деткип турар 5 миллион кижи хире сырый катышкан массага саңдарны чедирип шыдаваан» деп хомудалы таварылга эвес.

А. АЛЕКСАНДРОВ.

Тайбың камгалалының аргентин комитединиң медеглели

БУЭНОС-АЙРЕС. Тайбың камгалалының аргентин комитединиң Аргентинаның хөй-ниитизиниң көскү төлөлекчилериниңден тургустунган тускай делегациязы президент Перонга барган болгаш беш улуг күрүнелериниң аразынга Тайбыңның Пактызын чарарынга дузалаары-биле хемчеглер ап чорударын дилеп турар медеглелди аңаа хүлээткен.

Медеглелде чугаалап турары: «Беш улуг күрүнелериниң аразынга Тайбыңның Пактызы бүгү-ниити тайбыңны тургузарынга улуг ужур-дузалыг болур, база оон-биле кады бүгү чурттарның айыыл чок болгаш хамаарышпас чоруун, оларның күзеп турар амыдырал хеиврин шилип алыр, оларның эргезин тооп көөрүн магадылап хандырар ийик».

Оон-биле дөмей уткалыг медеглелдерни аргентин конгресске, АКШ-тың, Англияның, Францияның элчин черлеринге болгаш Катышкан Нациялар Организациязының чиңгине секретарынга база чоруткулаан.

(СЭТА).

Бразили улус тайбыңның Пактызын чарарын негеп турар

МОНТЕВИДЕО. Тайбың дээш шимчээшкиниң улуртулгазының чоокта чаа Бразилияга болган хуралының дугайын «Импренса популар» солун дыңнаткан.

Ол хуралга бразили улуска кыйгырыгны хүлээп алган. Тайбыңның Пактызын чарар дугайында чугаалажыышкыннарны эгелээринче кыйгырыг-биле АКШ-тын, ССРЭ-ниң, Кыдат Улус Республиканың, Англияның болгаш Францияның, база өске-даа чурттарның чазактарынга улустарның тайбың камгалалының Конгрезинин комиссиязының чагаазының дугайын кыйгырыгда сагындырып турар.

«Бистиң улузувустуң тайбыңче чүткүлү болза, беш улуг күрүнелериң аразынга Тайбыңның Пактызын чарарын деткиир деп комиссияның кыйгырыынга чогумчалыг харыыны бээрин чазактан чедип алырынче угланган турар ужурлуг.

Бистиң улузувустуң тайбыңче ол чүткүлүн тодаргай илередири-биле бис майны улустарның тайбың камгалалының Конгрезинин комиссиязының ажыл чорудулгазын деткиринин айы кылдыр чарлаксан тур бис».

Айны чедиишкинниг арттирери бүгүниити тайбыңның херээнге бразили улустуң салыышкыны болур деп кыйгырыгда демдеглеп турар.

Беш улуг күрүнелериниң аразынга Тайбыңның Пактызын чарар дугайында саналды көдүрүп үндүрүп турар улустарның тайбың камгалалының Конгрезинин кыйгырыын Бразилияның президентизинге шилчидер комиссияны хуралга соңгаан. Ол комиссия үстүнде кыйгырыгны деткиринче чазакты кыйгырар.

(СЭТА).

Кыдат Улус Республиканың чурттакчылыг черлеринче америк ужар-чүүлдүң халдаашкыны

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң корреспондентизиниң Мукденден май 11-де дамчытканы болза:

Май 10-да болгаш 11-де АКШ-тың шериг-агаар күштериниң самолёттары Кыдаттың агаар девискээрин чөрчүп-үрээн болгаш Соңгу-Чөөн Кыдатта Лакушаону болгаш Аньдунну бомбалаан. Бо чорук тайбыңчыдылга дугайында чугаалажыышкыннар чугула үеже киргениниң болгаш Кореяда дайынны саат чок соксадырынга бүгү делегейниң улузунуң идеги турганының үезинде болган.

Май 10-да, 10 шак 27 минутада 11 «Ф—84» база алды «Ф—86» деп шупту 17 америк самолёттар Лакушаонуң кырынга көстүп келген болгаш чээрби бомбаларны октааннар. Ол халдаашкыныңың түңнелинде бир кижи балыгланган.

АКШ-тың шериг-агаар күштериниң «В—29» болгаш «В—26» деп 8 бомбардировщиктери тус-тус бөлүктер болуп алгаш Кыдаттың Аньдун кырында агаар кызыгаарын май 10-нуң кежээзинде 9 шак 35 минутада болгаш май 11-ниң эртенинде 10 шак 4 минутада чөрчүп үрээн. Олар хуудустар октаан болгаш хоорайже 34 бомбаларны октап, боолаашкыннарны кылган. 44 чурттакчы өлүрткен, 41 кижи аар балыглатырган болгаш 171 кижи чиик балыглаткан. Шупту бо халдаашкыннарның түңнелдериниң ниитизи-биле 257 кижи өлүрткен болгаш балыглаткан, 110 ажыг бажыңнар үрелген.

(СЭТА).

Индияның Раджастан штатта индийжилериниң аштаашкыны

ДЕЛИ. Индияның саң-министри Дешмукхтуң улус палатазынга дыңнатканы болза, Удайпур, Джодхпур, Биканер (Раджастан штат) районнарда 2.266 муң кижи аштап турар.

(СЭТА).

Кореяда болуушкуннар

Кореяның Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Корей Улус-Демократтыг Республиканың Улустуң армиязының Кол командылалының май 11-де дамчыткан медээзинде чугаалап турары болза, эрткен хүнүң дургузунда Кореяның Улустуң армиязының кезектери-биле кыдат улустуң эки-турачылары Самядон болгаш Пенамдон районга дайзынга улур разведка тулчуушкуннарын чоруткан.

(СЭТА).

Кореяга тайбыңчыдылга дугайында чугаалажыышкыннар

ПЕКИН. Синьхуа агентилелиниң корреспондентизиниң Кэсондан дамчытканы:

Кореяга тайбыңчыдылга дугайында чугаалажыышкыннарда корей-кыдат делегация май 10-да мооң адаанда дыңнадыгны парлаан:

Май 10-да болган хуралга корей-кыдат таланың кол төлөзүн генерал Нам Ир өске таланың май 9-та салган айтырыгларынга харыылаан.

Нам Ириң медеглээни:

«1. Нейтралдыг күрүнелериниң төлөлекчилериниңден тургустунган дедир чандырылга талазы-биле комиссияның ажаалдазынга доктаатынган хуусаа эртте бергеде-даа арттып калган турар туттурган шериглериниң дугайында айтырыгны консультациялар дузазы-биле шиитпирлээр төлөзде ону белик деңнелге чыыган политиктиг конференцияга шилчидери шын төлептиг болур деп санап турар бис. Бир эвес шуут дедир чандыртынмас туттурган шериглерни сонуургалдыг тала оларның аразынга тайылбыр ажылын чоруткан соонда дедир чандырылга талазы-биле комиссия доктаатынган хуусаада дедир чандырыптар дээрзин силерниң тала барымдаалар болза, дедир чандырылга талазы-биле комиссияның ажаалдазында турар оон арткан туттурган шериглериниң дугайында айтырыг шуут көдүрүп үнмес болуру билдингир. Шуут дедир чандыртынмаан туттурган шериглерни нейтралдыг күрүнелериниң ажаалдазынга шилчиткен соонда, база сонуургалдыг чурт оларның ортузунга тайылбырлал ажылын чоруткан соонда төрээн чуртунче чанарындан коргар туттурган шериглер ам-даа бар турар деп бодаары безин берге-дир. Ынчангаш силерниң таланың көдүрүп үндүргени, туттурган шериглериниң шуут салым-чолунуң дугайында айтырыг дээр айтырыг черле тургустунмас. Ынчалза-даа, силерниң тала ол айтырыгны апрель 16-да чагаага көдүрүп үндүрген болганда, ындыг айтырыг тургустунуп келген таварылгада ону чүгле бедик деңнелге чыыган политиктиг конференция шиитпирлеп болур дээрзи илдең деп бис санап турар бис. Бедик деңнелге чыыган политиктиг конференция ол айтырыгны төлептиг шиитпирлеп шыдавас деп санаарының кандыг-даа үндезини чок.

2. Болунуң хоойлу ёзугаар ажылдарын болгаш хүлөлгелерин боттандырарының талазы-биле нейтралдыг күрүнелериниң төлөлекчилериниңден тургустунган дедир чандырылга талазы-биле комиссияның эргелериниң талазы-биле чүл дээрге, бистиң таланың май 7-де саналы мооң адаанда чүүлдерни көрүп турар: бирээде, болунуң түр эрге-чагыргазының адаанда турар туттурган шериглериниң талазы-биле контрольду боттандырарынга ол комиссия эргежок чугула болгаш боттуг эргелиг турар ужурлуг. Ол болза туттурган шериглеррге хамаарыштыр камгалалдың болгаш бүгү административтиг херектериниң талазы-биле долу контрольду боттандырарынга эргежок чугула болгаш боттуг эрге-чагырга деп силерниң таланың май 6-да адаан чүүлү ол-дур.

Ийиде, нейтралдыг күрүнелериниң төлөлекчилериниңден тургустунган дедир чандырылга талазы-биле комиссия туттурган шериглерни бодунуң ажаалдазынга алган соонда дөрт айлар кылдыр доктаатканының дургузунда ук туттурган шериглериниң хамааржыл турар чурттары туттурган шериглериниң оргузунга тайылбырлал ажылын чорудары-биле оларның амгы турар черинче кирер болгаш боттарының ажылдакчыларын чорудар арганлыг болурун хандырары-биле хемчеглерни ол комиссия ап чорудар ужурлуг.

Үште, шуут дедир чандыртынмаан болгаш ам дедир чандырарын негеп турар бүгү туттурган шериглерни төрээн чуртунче дүрген дедир чандырарын хандырарының талазы-биле ол комиссия харыысалгалыг болуп турар.

3. Нейтралдыг күрүнелериниң төлөлекчилериниңден тургустунган дедир чандырылга талазы-биле комиссияның болгаш аңаа чагырткан органнарының корум-чурумунуң дүрүмнериниң талазы-биле бистиң санап турарывыс болза, үстүнде айытынган ажылдарны болгаш хүлөлгелерни боттандырып турар үеде ол комиссияга болгаш аңаа чагырткан органнарга маргылдаалар черле турбас. Кандыг-бир маргылдаа үнүп келген таварылгада шиитпирни бадылаашкыннарның хөй кезиин барымдаалап үндүрер ужурлуг.

4. Силерниң таланың хүлөлөп алганы өске айтырыглар колдуунда үүрмек чүүлдерге хамааржып турар. Бир эвес бистиң таланың май 7-де саналында кирип турар кол-кол айтырыгларның талазы-биле ийи талалар дугуржулганы чедип алыр болза, үүрмек хемчеглериниң дугайын ийи талаларга чөптүг төлептиг болгаш практиктиг үнезинге чугаалажып ап болур. Дедир чандырылга талазы-биле комиссия 5 нейтралдыг күрүнелериниң төлөлекчилериниңден тургустунган чүве болганда, ол үүрмек хемчеглерни таарыштырары ажып эрттип шыдатынмас берге чүүл эвес болур. Нейтралдыг күрүнелериниң төлөлекчилериниңден тургустунган, тайбыңчыдылганың негелделериниң боттанырын хайгаараар талазы-биле комиссияга болгаш оон чагырып турар органнарынга хамаарышкан, тайбыңчыдылга дугайында дугуржулганың ындыг дүрүмнериниңде ол айтырыгларны херек кырында шиитпирлеп каан».

Генерал Нам Ир мынча деп айытканы: «Туттурган шериглерни дедир чандырарының дугайында айтырыгны дүрген таарыштырар болгаш Кореяга тайбыңчыдылганы боттандырар соруулга-биле бистиң тала болза, шуут дедир чандыртынмас туттурган шериглер Кореяга хевээр турар дээр дугайында силерниң таланың баштайгы чүүлүн май 7-деги саналынга хүлөлөп алган. Үүрмек кезектерни тодаргай чугаалажып көөрүнче доп-дораан киреривиле бистиң таланың май 7-де саналында кирип турар кол-кол айтырыгларның талазы-биле дугуржулганы ийи талалар дүрген чедип алыр ужурлуг деп бистиң тала санап турар».

Май 10-да хуралга өске тала үүрмек хемчеглериниң дугайында элээн хөй айтырыгларны база катап салган, ынчалза-даа корей-кыдат таланың май 7-де саналын боттарының канчаар көрүп турарының дугайын чугаалаваан.

Делегацияларның дараазында хуралы май 11-де болган.

(СЭТА).

Генерал Риджуэйниң ажылындан халашканы

ПАРИЖ. Франс Пресс агентилелиниң дыңнадыында айтып турарын ёзугаар алырга, Соңгу-атлантика эвилелиниң Европада чепсектиг күштериниң кол командылакчызы генерал Риджуэй америк армияның штадының начальниги хүлөлгезинге томуйлатканы-биле холбаштыр ажылындан халашкан. Риджуэйниң орнунда америк генерал А. Грюнтер томуйлатырган.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

Башкылар, педагогтар, улус өөредилгезиниң ажылдакчылары!

Солуннар болгаш сеткүүлдер чагыдылгазын үргүлчүлээринче далажыңар. Боттарыңарның чагыдылгаларыңарны чогуур өйүнде узатырынар.

Мооң дараазында солуннарны болгаш сеткүүлдерни июль 1-ден чыл төнчүзүнге чедир чагыдып болур:

Солуннар:

Литературная газета, Учительская газета

Сеткүүлдер:

География в школе, Иностранные языки в школе
Литература в школе, Математика в школе
Начальная школа, Преподавание истории в школе
Химия в школе, Физика в школе
Русский язык в школе, Народное образование
Советская педагогика, Семья и школа
Советский школьник, Теория и практика физической культуры
Вопросы истории, Вопросы философии
Вопросы языкознания.

Чагыдылгаларны харылзаанның районнар болгаш хоорай конторалары, почта салбырлары, харылзаа агентилери, парлалганың хөй-ниити тарадыкчылары колхозчу почтачылар хүлөлөп ап турар.

«Союзпечатьтың» область салбыры.

Албанияда күрүне болгаш кооператив садыының хөгжүлдези

ТИРАНА. Албанияда күрүнеиң садыг четкизи чылдың-на улам калбарып турар. Бо чылдың эгезинде күрүнеиң садыг четкизинге 1230 садыг будурулгелери, кооператив садыының—1396 будурулгелери турган. Хуу садыгның четкизи 268 садыг точкаларынга кызырылган.

Бо чылдың бир дугаар кварталында 20 чаа аъш-чем болгаш үлетпүр барааннарының магазиннери болгаш столоваялар ажытынгылаан. Шкодерде тараачынларның улуг рыногун тудуп турар. Даг үлетпүрүнүң будурулгелериниң чанында ажылчынар хандырылгазының килдистерин эрткен чылын бир-ле дугаар тургускулаан.

Бо чылдың бирги кварталында чонга саткан барааннар эрткен чылдың ол-ла үезиндегизинден 16,3 хуу хөй болган.

Чуртта садыгның чаа-чаа кадрларын белеткеп турар. Хөй-хөй садыг организацияларының чанында техниктиг минимумнуң курстары ажылдап турар.

(СЭТА).

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың 7 ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң ораакчызының, партийжи амыдырал, культура болгаш амыдырал килдистериниң — 3—88; харыысалгалыг секретарьның 4—98; пропаганда болгаш агитация, уран-чүүл, кедээ ажыг-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа килдистериниң 3—68, иштики информация, бухгалтерияның — 3 — 65

ТС01840. Одыкусскомнуң Типографиязы